

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Студентський науковий вісник

2021-2022

**Випуск 1 (22). Частина I.
Економічні науки.**

**Миколаїв
2022**

**Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний аграрний університет**

**Студентський науковий вісник
обліково-фінансовий факультет
(наукове електронне видання)**

Випуск 1 (22). Частина I. Економічні науки.

**Миколаїв
2022**

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол № 5 від 31 січня 2022 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Вишневська О.М., д-р екон. наук, професор, декан обліково-фінансового факультету МНАУ; **Шарата Н.Г.**, д-р пед.наук, доцент, проректор; **Дубініна М.В.**, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою обліку і оподаткування; **Потривасва Н.В.**, д-р екон. наук, професор, завідувач науково-дослідним відділом МНАУ; **Сіренко Н.М.**, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування МНАУ; **Довгаль О.В.**, д-р економічних наук, доцент, завідувач кафедрою економічної теорії і суспільних наук МНАУ; **Волосюк Ю.В.**, канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедрою інформаційних систем і технологій.

Студентський науковий Вісник. Обліково-фінансовий факультет. Випуск 1 (22). Частина I. Економічні науки. [наукове електронне видання]. МНАУ, Миколаїв. 2022. 74 с.

ЗМІСТ

Цимбалюк К.О. ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	5
Товстенко М.Ю. САНАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА	10
Мікуляк К.А., Леденчук М.Д. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	16
Мікуляк К.А., Герасименко Д.Є. ФІНАНОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	22
Дідюк А.В. СУТНІСТЬ ТА РОЗВИТОК КРЕДИТУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ	31
Лісова А.А. ВАЖЛИВІСТЬ САНАЦІЙНОГО АУДИТУ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ САНАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	38
Бурковська А. В., Недбайло І. І. РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	45
Каземирчик К.С. ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ: СОЦІАЛЬНА ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ	57
Партола А., Семенюк А. ОСОБЛИВОСТІ МІКРОФІНАНСУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС	66

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Цимбалюк К.О., здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено теоретичні та методологічні засади здійснення внутрішнього аудиту банківських установ. Доведено порівняння ефективності зовнішнього та внутрішнього аудиту банківської діяльності. Виокремлено проблеми та перспективи розвитку внутрішнього аудиту банківських установ.

Ключові слова: банківська установа, внутрішній аудит, зовнішній аудит, перевірка, контроль.

Постановка проблеми. Найбільш пріоритетним напрямом розвитку банківської сфери на сьогодні є забезпечення безпеки і збереження як конфіденційних даних клієнтів і банку, так і цінностей, що належать їм. Особливо це актуально в умовах діджиталізації та цифровізації економіки.

Для всебічного забезпечення ефективної взаємодії банку та його клієнтів необхідна сучасна ефективна система внутрішнього контролю, в т.ч. внутрішнього аудиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання внутрішнього аудиту в банківських установах є об'єктом дослідження багатьох вчених-науковців, зокрема таких як: А. Герасимович, С. Петренко [1], О. Скаско, В. Любахін [2], Г. Булатенко, І. Белова, З. Урусова [3], А. Ткаченко, Н. Чабанова та ін. Однак потребують дослідження питання вдосконалення системи внутрішнього аудиту в банківських установах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей внутрішнього аудиту банківських установ та визначення перспектив розвитку системи внутрішнього аудиту в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Банківський аудит, як і аудит в цілому, поділяється на зовнішній і внутрішній.

Зовнішній аудит здійснюється незалежними аудиторськими фірмами та окремими аудиторами. Його основною метою є підтвердження достовірності фінансової звітності банківської установи.

Внутрішній аудит можна розглядати як систему внутрішнього контролю і систему заходів безпеки банку з метою забезпечення захисту інтересів вкладників, збереження і досягнення конкретних результатів в діяльності банку.

Він включає комплекс експертно-аналітичних, оціночних, перевірочних та інших форм заходів, спрямованих на забезпечення діяльності банку/банківської групи, пов'язаної з ухваленням їх відповідними органами управлінських рішень та виконанням функцій відповідно до нормативно-правових, розпорядчих, інших актів і внутрішніх документів, з метою проведення незалежної оцінки процесів корпоративного управління, управління ризиками і контролю в банку/банківській групі та надання рекомендацій щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю та мінімізації виявлених ризиків [5].

Внутрішній аудит організаційно представлений як структурний підрозділ банку і підпорядковується керівнику підрозділу внутрішнього аудиту банку. Завдання внутрішнього аудиту можуть є різноманітними, окремі з яких представлено на рисунку 1.

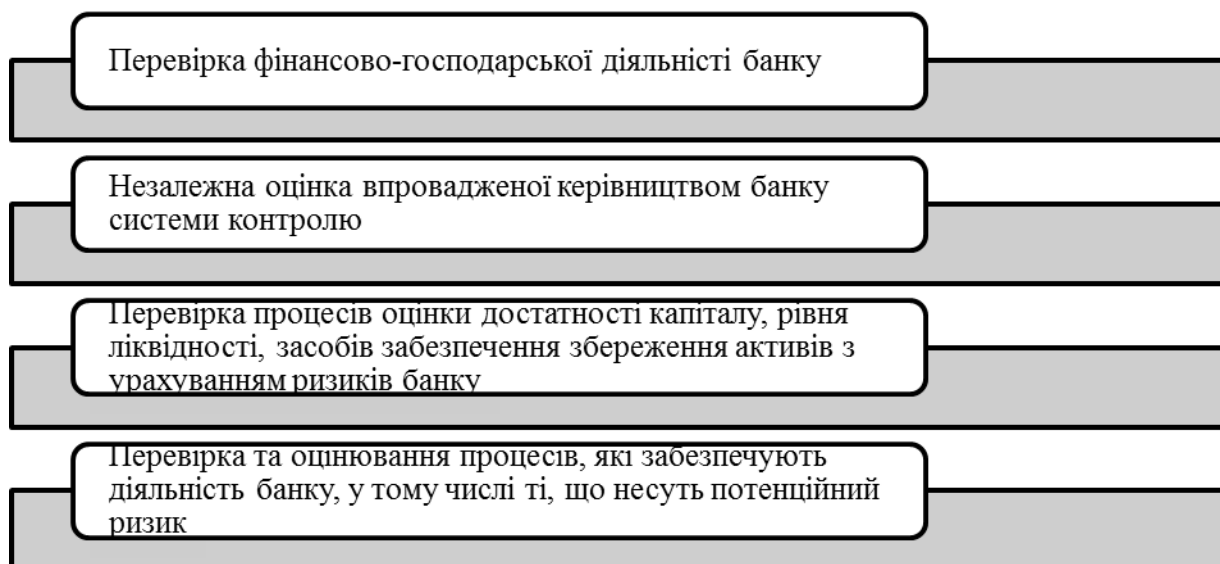

Рисунок 1 – Завдання внутрішнього аудиту банківської установи

Джерело: сформовано автором за даними [5].

Для організації та проведення внутрішнього аудиту банківської установи рекомендується розробляти внутрішні нормативні документи, які повинні визначати процес проведення контролю на визначеній ділянці роботи. Внутрішній аудит проводиться відповідно до затверджених річних планів. Керівник підрозділу внутрішнього аудиту несе повну відповідальність за всю організацію і проведення перевірки.

Останнім часом у багатьох установах роль внутрішнього аудиту була розширена шляхом включення в неї оцінки якості інформації, що видається управлінською інформаційною системою, а також оцінки корисності застосовуваної методики аналізу інформації.

Варто зазначити, що зовнішній та внутрішній аудит мають спільні риси в методології проведення. Зокрема, спільним є загальна технологія проведення оцінки та перевірки складових обліку. Але мета та суб'єкт аудиту відрізняється.

Методологія внутрішнього аудиту залежить від обсягів операцій банківської установи, кількості структурних підрозділів, можливих ризиків, розмір капіталу та активів банку.

Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту (далі МСА) № 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» внутрішній аудит визначають як діяльність щодо оцінки, яка здійснюється внутрішньою службою об'єкта. Серед інших функцій цієї служби виокремлюють перевірку, оцінку й моніторинг адекватності та ефективності системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю [4].

Для ефективного функціонування системи внутрішнього аудиту в банківській установі необхідним є якісне інформаційне забезпечення та аналітичні процедури, що використовують в аудиторській діяльності. Їх вдосконалення – важлива складова становлення та розвитку внутрішнього аудиту в банківських установах.

Необхідним вектором діяльності внутрішнього аудиту є аналіз можливих зовнішніх та внутрішніх ризиків. Особливо актуально

досліджувати ризики в разі запуску нових напрямів діяльності, адже це дозволить значно скоротити можливі майбутні втрати банківської установи.

Спираючись на завдання аудиту, котрі представлені на рисунку 1, зазначимо поділ внутрішнього аудиту на види (рис.2).

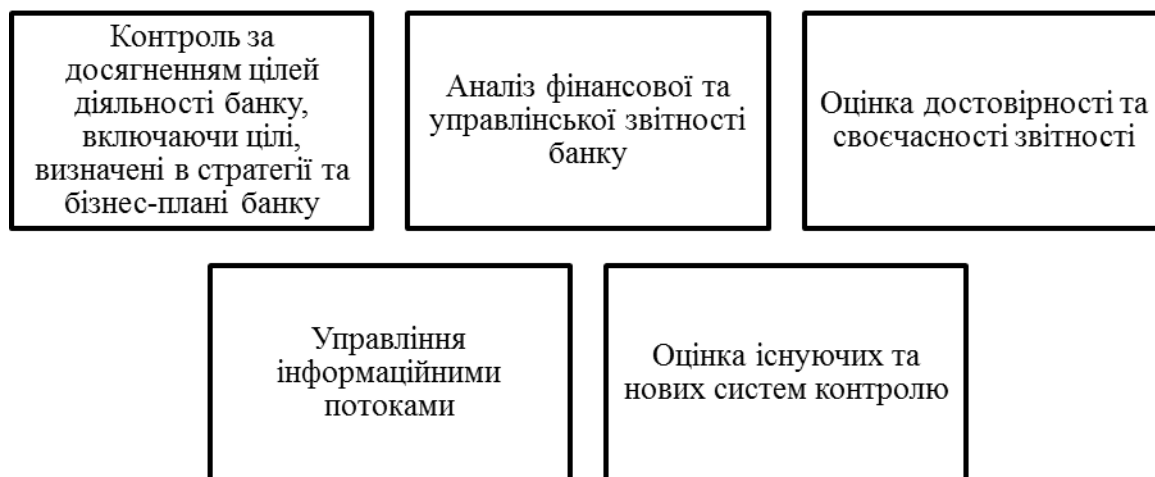

Рисунок 2 – Види внутрішнього аудиту банківської установи

Джерело: сформовано автором за даними [5].

Для ефективної організації системи аудиту в комерційних банках необхідно розмежувати компетенцію підрозділів, що входять в систему внутрішнього контролю, які безпосередньо здійснюють розробку, затвердження, застосування процедур контролю і оцінюють систему контролю. У затверджених регламентах для кожної контролюючої служби повинні бути визначені області повноважень, відповідальності, взаємодії з іншими контролюючими підрозділами кредитної організації, перелік, періодичність і порядок здійснення процедур контролю.

Висновки. Внутрішній аудит об'єктивно необхідний на всіх стадіях бізнес-процесу і рівнях управління, тому ефективність і адекватність системи внутрішнього контролю досягається шляхом вбудовування внутрішнього контролю в бізнес-процес кредитної організації, що органічно стає

невід'ємною частиною і комплексним доповненням до організації процесного підходу банку.

Також внутрішній контроль включає документування ключових бізнес-процесів, тобто відстеження технології та організації проведення комплексу здійснюються в конкретних підрозділах банку операцій. Така системність в організації внутрішнього контролю та бізнес-процесів підвищує ефективність контрольних процедур і забезпечує своєчасну оцінку ризиків і розробку заходів пом'якшення їх впливу.

Крім того, конкурентоспроможність та позиція на ринку безпосередньо залежать від якості банківських продуктів і послуг, стабільності бізнес-процесів, ступеня задоволення потреб і довіри клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Петренко С. М. Внутрішній контроль: проблеми інформаційного, організаційного та методологічного розвитку: монографія. Донецьк, 2013. С. 512.
2. Любахін В. Удосконалення методики проведення аудиту кредитних операцій комерційних банків: МНПЖ Фінансовий простір: 2015. № 3. С. 193-199
3. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України: Постанова Національного банку України № 311 від 10.05.2016 – [Електронний ресурс] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16#Text> (дата звернення 31.05.2021)
4. Крутова А. С., Янчева Л. М., Семенець А. О. Удосконалення внутрішнього аудиту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. Х.: ХДУХТ, 2019. Вип. 1 (29). С. 27–49.
5. Рудницький В. С., Сарахман О. М. Принципи організації процесу внутрішнього аудиту. Фінансово- економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: тези доп. VII Всеукраїнської наук. практ. конференц., 26 квітня 2018 року. Львів, 2018. С. 162-164

Науковий керівник: **Мельник О. І.**, кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет

САНАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Товстенко М.Ю.,

*здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Анотація. У статті досліджено ряд питань, що стосуються проблем банкрутства та фінансової санації підприємств-боржників. Досліджена фінансова сутність санації підприємства. Визначено види фінансової санації. Виділено певні переваги та недоліки даного процесу. Розглянуто комплекс організаційно-фінансових заходів санації.

Ключові слова: фінансова санація, підприємства-боржники, банкрутство, судова санація, санаційні заходи.

Постановка проблеми. Останнім часом в країні зберігається стійка тенденція збільшення кількості фінансово нестійких підприємств. Як наслідок, найбільша кількість позовних заяв до арбітражних судів надходить у зв'язку з банкрутством підприємств. У той же час банкрутство підприємства та його ліквідація означає не тільки збитки для його акціонерів, кредиторів, партнерів, споживачів, а й зменшення податкових надходжень до бюджету, збільшення рівня безробіття, що в свою чергу може стати одним із чинників макроекономічної дестабілізації.

Невід'ємною частиною процедури банкрутства юридичної особи є санація. Під санацією суб'єкта господарювання розуміють комплекс заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності господарського товариства, незалежно від організаційно правової форми[1].

Санація має на меті задовольнити в повному обсязі або частково вимоги кредиторів, поліпшити фінансове становище компанії.

В ході проведення процесу санації підприємств, боржник отримує фінансові кошти, які роблять можливим погашення його грошових зобов'язань перед контрагентами, зобов'язань зі сплати податкових платежів, а також відновлення платоспроможності.

Недосконалість законодавчо закріпленого механізму оздоровлення суб'єктів господарювання та відсутність практичного досвіду успішного проведення санації породжує необхідність розроблення теоретико-методичного забезпечення процесів управління санацією підприємства. У зв'язку з цим набуває актуальності дослідження процесів та механізмів санації як ефективний засіб оздоровлення підприємства [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями сутності та управління санацією, вибору ефективних методів відновлення платоспроможності, створення дієвих механізмів управління займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як О.М. Поддєрьогін, О.О. Терещенко, А.В.

Череп, Т.М. Білоконь, А.В. Бурковська, М. Титов, І.Н. Карпунь, Т.В. Пепа, В.О. Федорова, А.Б. Кондрашихін, Дж.К. Ван Хор, И. Ансофф та інші.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є вивчення поняття «санация» як ефективного засобу оздоровлення підприємства.

Виклад основного матеріалу. Проблема банкрутства і фінансового оздоровлення українських підприємств надзвичайно актуальна. Оцінюючи доцільність визнання боржника банкрутом, держава зіткнулася з проблемою вибору: орієнтуватися на ліквідацію боржника або ж на його фінансову санацию.

В Україні число неплатоспроможних підприємств в 2021 році порівняно з 2020 роком зменшується. У першому кварталі 2021 року частка збиткових підприємств скоротилася до 27,8% від загального числа діючих великих і середніх компаній. У першому кварталі 2020-го частка таких підприємств склала 40,8%, повідомляє Державна служба статистики [2].

Неплатоспроможність підприємств є наслідком глибокої системної кризи, який проявляється, з одного боку, в негативних фінансових результатах діяльності суб'єктів господарювання, а з іншого - в їх нестабільному положенні на ринку. Причини банкрутства українських підприємств різноманітні. Характерними ознаками фінансової кризи підприємств виступають скорочення попиту на його продукцію, скорочення обсягів виробництва, зниження якості продукції, збільшення заборгованості перед постачальниками, державою, затримки з виплати заробітної плати і т. д. Умови банкрутства являють собою сукупність різних факторів. Одні з них зовнішні чинники - економічні, політичні, науково-технічні і, як правило, у підприємства немає можливостей впливати на ці фактори або цей вплив дуже незначний; внутрішні чинники: збільшення дебіторської заборгованості, дефіцит власних оборотних коштів, неефективність фінансових вкладень і т. д.

До внутрішніх чинників, що викликають неплатоспроможність підприємств, також можна віднести помилки організації роботи на підприємстві, помилки в поточному управлінні підприємством. як правило, більшість цих помилок виникають не з вини підприємства, а внаслідок впливу загальноекономічних чинників. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить, що зменшити кількість цих помилок можна на етапі фінансового планування діяльності підприємства, яке дає можливість уникнути різних прорахунків і пов'язаних з ними наслідків. Численні ризики супроводжують підприємство протягом його функціонування. Виходячи з цього, процес управління ризиками та механізм здійснення цього процесу на підприємстві можна віднести до найважливішого фактору анулювання негативних наслідків ризикованих дій. Механізм повинен враховувати такі принципи:

- недоцільно ризикувати більшим заради меншого;
- потрібно враховувати власні можливості;

- необхідно заздалегідь обмірковувати можливі наслідки та знаходити шляхи їх подолання або запобігання.

Досліджуючи чинники банкрутства підприємств розвинених країн, яким властива відносна стабільність в економічних і політичних відносинах, можна відмітити, що 1/3 від кількості підприємств знаходяться на межі банкрутства через зовнішні фактори, а 2/3 - через внутрішні.

Основним механізмом фінансового оздоровлення підприємства є його санація - сукупність заходів фінансового оздоровлення підприємства, що реалізуються під час кризової ситуації чи загрози банкрутства самим підприємством, сторонніми юридичними або фізичними особами.

Санація - система заходів, що здійснюються під час виробництва у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом і його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Для більш детального та чіткого розуміння пропонуємо розглянути визначення поняття «санація» різними науковцями (табл. 1).

Таблиця 1 Визначення терміну «санація» різними авторами

Автор	Визначення
І.А. Бланк [3, с. 514]	Санація – система заходів з фінансового оздоровлення підприємств, що реалізуються за допомогою сторонніх осіб та спрямовані на запобігання визнання підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації.
М.І. Тітов [4, с. 192]	Санація – це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних) фінансової допомоги, спрямованої на підтримку боржника і запобігання його банкрутству.
А.М. Поддєрьогін [5, с. 234]	Санація – це комплекс послідовних, взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного та соціального характеру, спрямованих на виведення суб'єкта господарювання з кризи і відновлення або досягнення його прибутковості та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді.
В.О. Василенко [6, с. 112]	Санація – реорганізаційна процедура передачі власності підприємства-боржника чи особи організаціям, що надають фінансову допомогу для його оздоровлення.
В.І. Накарякова [7, с. 130]	Санація – комплекс реорганізаційних заходів з відновлення платоспроможності підприємства, його життєстійкості, попередження банкрутства.
О.О. Терещенко [8, с. 52]	Санація – це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових і соціальних заходів, які спрямовані на досягнення або відновлення платоспроможності, ліквідності і конкурентоспроможності підприємства-боржника у довгостроковому періоді.
Т.М. Білоконь, Л.М. Несен	Санація – це система послідовних, взаємопов'язаних заходів з оздоровлення підприємства-боржника, що здійснюються для

[9, с. 11]	відновлення його платоспроможності, досягнення прибутковості та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді за участю всіх зацікавлених сторін.
Н.Г. Повстенюк [10, с. 875]	Санація – комплексна процедура прийняття управлінських рішень, що стосуються однієї, декількох або всіх сфер діяльності суб'єкта господарювання, метою яких є оздоровлення або відновлення процесу його функціонування, зміна діяльності на більш конкурентну на основі ефективних ресурсних або організаційно-структурних змін.

Отже, дослідження цього поняття різними авторами дозволяє дійти висновку, що санація - це система проведених заходів, які спрямовані на поліпшення фінансового становища підприємства, з метою запобігання банкрутству фірми або підвищення конкурентоспроможності компанії. Таким чином, можна стверджувати, що різні науковці мають власне бачення, яким чином треба долати кризові явища з метою покращення функціонування підприємства та які санаційні заходи є більш доречні.

Виділимо два основних види фінансової санації:

1. Санація підприємства-банкрута зі зміною статусу юридичної особи. Ця процедура передбачає реорганізацію компанії і застосовується для бізнесу, що переживає вкрай важкий стан.
2. Відновлення платоспроможності без зміни статусу. Підходить за умов тимчасових фінансових труднощів, має на меті реструктуризацію боргу або повернення здатності платити за зобов'язаннями [11].

Основними передумовами для прийняття рішення про санацію після порушення справи про банкрутство повинні бути:

- санаційна спроможність боржника, тобто наявність у підприємства, якого спіткала криза фінансових, організаційно-технічних, правових можливостей успішно здійснити фінансове оздоровлення; наявність реального плану санації; наявність реальних можливостей виконати план відновлення платоспроможності підприємства і його успішної виробничо господарської діяльності; наявність санатора (інвестора), що має достатні ресурси для фінансового оздоровлення боржника. Пропонуємо більш детально розглянути основні переваги використання процедури санації боржника (рис. 1).

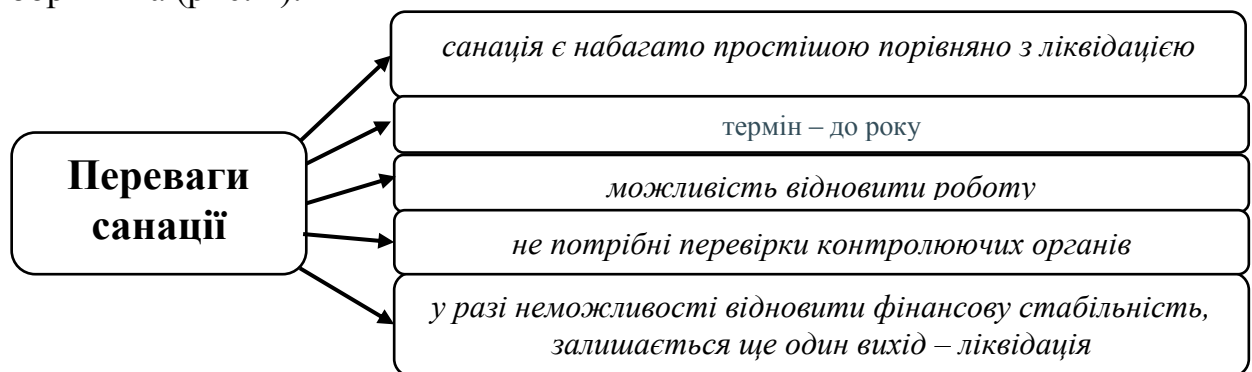

Рисунок 1- Основні переваги санації

Джерело: побудовано за даними [11]

Разом з тим ця процедура має декілька недоліків (рис. 2).

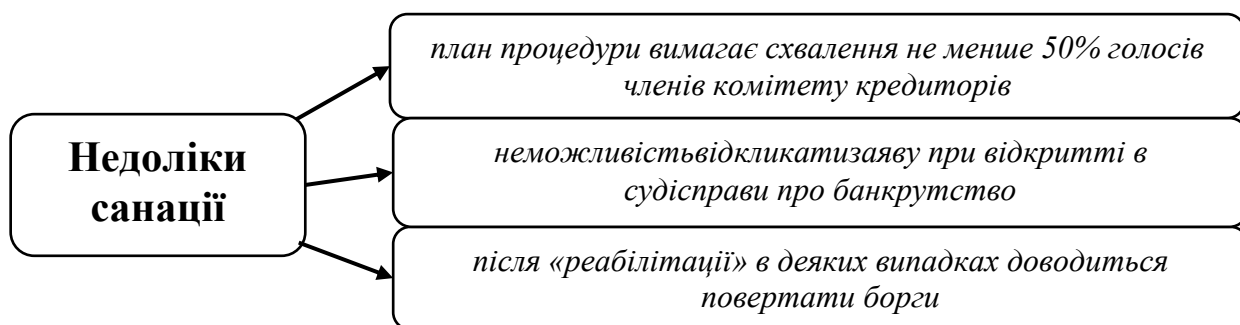

Рисунок 2- Основні недоліки санації

Джерело: побудовано за даними [11]

Незважаючи на велику кількість переваг санацію не можна вважати порятунком від неплатоспроможності.

Для досягнення цілей оздоровлення підприємства необхідно розробити і здійснити комплекс організаційно-фінансових заходів (рис. 3).

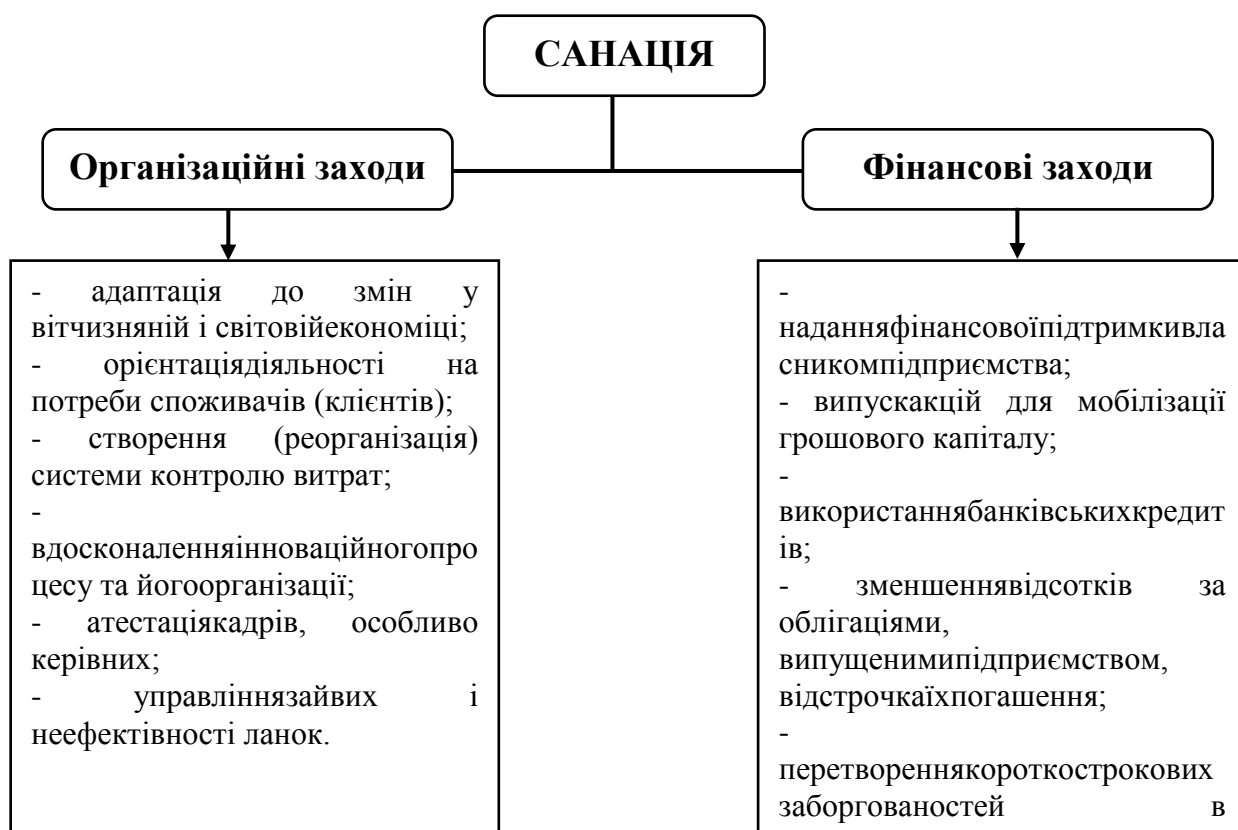

Рисунок 3- Організаційні та фінансові заходи санації підприємств

Джерело: побудовано за даними [1, 12]

Таким чином, можна дійти висновку, що термін «санація підприємств» тісно пов'язаний з такими категоріями, як «банкрутство» та «неплатоспроможність». Також доведено, що банкрутство підприємства є поширеним явищем в економіці, однак наслідки банкрутства для держави

можуть бути різні. Відзначено, що загальною метою санації є зміна діяльності організації на більш ефективну, конкурентну, фінансово стійку, яка не залежить від позичкового капіталу.

Отже, під терміном «санація» слід розуміти реконструкцію підприємницької корпорації, включаючи помітну зміну структури капіталу, часто після невдач або банкрутства, що дає можливість запровадити низку ефективних заходів для оздоровлення підприємства.

Список використаних джерел

1. Рудика В.І., Косарева І.П., Менькова Ю.В. Санація підприємства як чинник його фінансової захищеності. Економіка та управління підприємствами. Мукачівський державний університет. 2017. №11.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звертання 26.09.2021).
3. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс. 2-е видавництво, перероб. і доп. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013.
4. Тітов М.І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти. За наук. ред. В.М. Гайворонського. Х.: Фірма «Консум», 1997. 192 с.
5. Поддєрьорін А.М. та ін. Фінанси підприємства: Підр. 4-те вид., доп. та перероб. К.: КНЕУ, 2006. 460 с.
6. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. К.: ЦУЛ, 2003. 503 с.
7. Накарякова В.І. Запобігання банкрутства підприємства методом санації. Інноваційна економіка: перспективи розвитку і вдосконалення. 2015. № 1 (6). С. 130-136.
8. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2000. 412 с.
9. Білоконь Т.М., Несен Л.М. Санація підприємств: організаційно-економічний механізм : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2010. 152 с.
10. Повстенюк Н.Г. Санація як комплексна процедура оздоровлення підприємств в сучасних умовах. Економіка. Управління. Інновації. 2014. Випуск № 1 (11). С. 870–883.
11. Юридична компанія «ЛегалСолюшнз». Санація підприємства. URL: <https://inlnk.ru/jEakL> (дата звертання 27.09.2021).
12. Бурковська А. В., Мікуляк К. А. Прогнозування конкурентоспроможності комерційних банків у сучасних умовах. Електронне наукове видання з економічних наук «ModernEconomics», Випуск №1. 2017. С. 9-17.

M. Tovstenko. REHABILITATION AS AN EFFECTIVE MEANS OF RECOVERY OF THE ENTERPRISE

The article examines a number of issues related to the problems of bankruptcy and financial rehabilitation of debtor companies. The financial essence of enterprise rehabilitation is investigated. Types of financial rehabilitation are identified. Certain advantages and disadvantages of this process are highlighted. The complex of organizational and financial measures of reorganization is considered.

Key words: *financial reorganization, debtor enterprises, bankruptcy, judicial reorganization, reorganization measures.*

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Боднар О. А.**,

Миколаївський національний аграрний університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

К. А. Мікуляк, аспірант, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет

М. Д. Леденчук, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: досліджено можливості, які надають програмні продукти та технології, впроваджені в діяльність аграрних підприємств; наведено переваги та недоліки діджиталізації аграрного сектору, а також позитивні аспекти появи нових інструментів на логістичних платформах.

Ключові слова: діджиталізація, цифрові технології, розвиток, агробізнес.

Постановка проблеми. Формування нових можливостей та зростання доходів сільськогосподарських підприємств здійснюється за допомогою цифровізації. Зважаючи на стрімкі процеси діджиталізації, суб'єктам аграрного сектору необхідно покращувати інноваційний розвиток шляхом впровадження цифрових технологій. Суттєва зміна способу ведення аграрного бізнесу – вирішальний крок для розвитку економіки України в цілому. ІТ-розробки дають безліч можливостей та перспектив для швидкого та зручного ведення сільського господарства у ринковому просторі.

Ключовим інструментом розвитку оцифрованого аграрного сектору є його забезпечення висококваліфікованими спеціалістами. Діджиталізація впливає на підвищення продуктивності праці та максимізацію прибутку. Саме за допомогою цих технологій можна протистояти зростаючим проблемам, серед яких важливе місце займають: перемінна погода; ціни на продукцію, що останнім часом зовсім не постійні; зміна інтересів споживачів; стихійні лиха та ін. Разом з перевагами діджиталізації для аграрного бізнесу мають місце проблеми (ризик втрати інформації; хакерські атаки; скорочення доступних робочих місць в аграрному секторі, що впливає на забезпечення механізму соціальних гарантій; повне перепрофілювання працівників), що виникають у процесі оцифрування діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цифрової трансформації аграрного сектору займаються такі вітчизняні вчені:

М. Кулапов, Р. Андрушко [6], З. Мирончук [6], І. Застрожнікова, М. Руденко [7], О. Білоусов, П. Гайдуцький, І. Вороненко, М. Кропивко та ін.

Руденко М. вважає, що цифрове землеробство змінить традиційну мережу зацікавлених сторін і в майбутньому, окрім звичних гравців, спостерігатимуться і нові, які увійдуть у мережу й впровадять цифрові технології та досвід для аналізу даних, отриманих у сільському господарстві, що в перспективі змінить ланцюг поставок [7]. Зважаючи на зацікавленість даною темою дослідження науковців, питання цифровізації бізнесу в умовах змін ринкового середовища господарювання потребує подальших наукових досліджень.

Метою дослідження є обґрунтування переваг і недоліків процесу діджиталізації, а також аналіз рівня розвитку цифрової трансформації аграрного сектору України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток інноваційної діяльності є гарантією посиленого технічного оновлення виробництва та підвищення рівня розвитку аграрних підприємств. Два головних напрямки, в яких рухається діджиталізація – це підвищення рівня продуктивності та бажання створювати в майбутньому оцифровані підприємства. Набагато простіше відбувається процес удосконалення на установах, адже легше зрозуміти за даними, які можуть надаватися за допомогою цифрових технологій відхилення в діяльності з можливими шляхами їх уникнення. І взагалі, на даному етапі розвитку людства, підприємствам складно функціонувати без цифрової трансформації бізнесу.

Цифровізація може дати можливість Україні підвищити ефективність сільського господарства в частині перетворення на великий центр аграрних інновацій, насамперед: висококваліфіковані ІТ-фахівці, що постійно поповнюють свої знання і навички; досить розвинуте сільське господарство; наявність продуктів експорту, що є в обігу на світових біржах.

На сьогодні існує безліч ІТ-технологій, що можуть використовуватися в сільськогосподарському виробництві, основні з яких зображено на рис. 1.

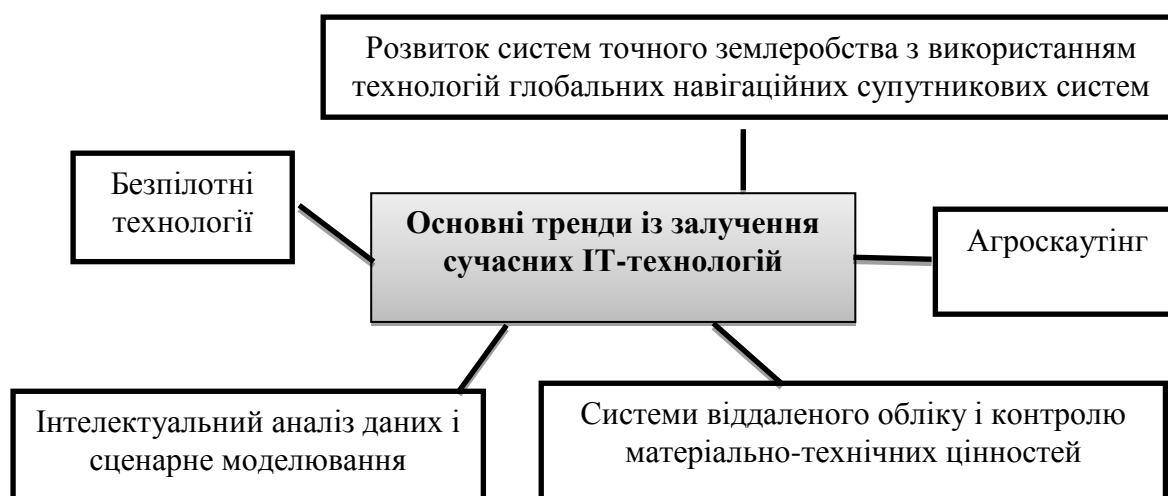

Рисунок 1 Цифрові тренди в аграрному секторі

Джерело: складено авторами на основі [1]

За допомогою діджиталізації українські аграрії також мають можливість здійснювати інвентаризацію сільськогосподарських угідь. Можна визначати щільність ґрунту, його вологість, що, в свою чергу, теж слугує одним із компонентів для отримання гарного врожаю. Сільськогосподарська гідрологія не менш значуща технологія, за допомогою якої можна спостерігати за гідрологічними характеристиками земель, рівнем підземних вод та їх температурою. Сільськогосподарська метеорологія допомагає контролювати температуру і вологість повітря, кількість опадів, атмосферний тиск, а також інтенсивність сонячного випромінювання [1].

Розповсюдженою системою, до якої переходять більшість фермерів – є Smart Farming – підприємство, головною метою якого є комплексна інтеграція технологій у с.-г. діяльності. Розташовані вони в містах Київ та Суми. Крім того, що Smart Farming займається консультуванням інвесторів, також до їхніх повноважень входить оцінка земельного банку і забезпечення повної ревізії для зменшення або уникнення ризиків в майбутньому. І найголовніше – розробка унікального програмного продукту для управління земельним банком – ProZemli [3].

У переліку пропонованих технологій є обмір полів. Оновлювати контури полів необхідно, при чому робити це регулярно, адже саме ця процедура допоможе запобігти надлишковим витратам на неіснуючі ділянки та делікатно формувати бюджет. Також обмір полів корисний при аналізі стану посівів та майбутніх змін. Методологія цього процесу починається зі збору даних, далі здійснюється обліт полів безпілотним літальним апаратом, слідом йде обробка усіх даних і завершальний етап – оцифрування полів.

Унікальний продукт «ProZemli» від Smart Farming передбачає систему для комплексного обліку та управління земельним банком аграрних підприємств. Вона надає можливість обліковувати і зберігати дані земель компаній або навпаки конкурентів з можливістю автоматичного оновлення даних з відкритих реєстрів [3]. Програми PreAgri, ГІС 6 Агро і ГІС 6 ВЕБ надають можливість вести облік земель, не втрачати інформацію щодо строків дії договорів оренди, керувати внесенням насіння, добрив, гербіцидів в необхідній кількості і там, де це дійсно потрібно, а також контролювати витрату палива і праці. Також є змога проводити аналіз ефективності земельних ділянок. Ще не менш цікавим є візуалізація земель і полів, у т. ч. орендованих земель на карті, ділянки конкурентів або сусідів.

Ще одною з новітніх технологій в аграрному секторі є розробка, за допомогою якої аналізують ґрунт, яку було презентовано у 2018 р. українським стартапом Soil Lines [4]. Прилад надає повну і якісну інформацію про хімічний склад ґрунту, а також допомагає з'ясувати які саме елементи потрібні для удобрення. Технології, дійсно, допомагають агрокомпаніям не лише ставати прибутковішими та продуктивнішими, а й підкорювати ринковий простір ЄС.

Діджиталізація позитивно впливає на логістичну діяльність, в частині появи нових інструментів на логістичних платформах (рис. 2).

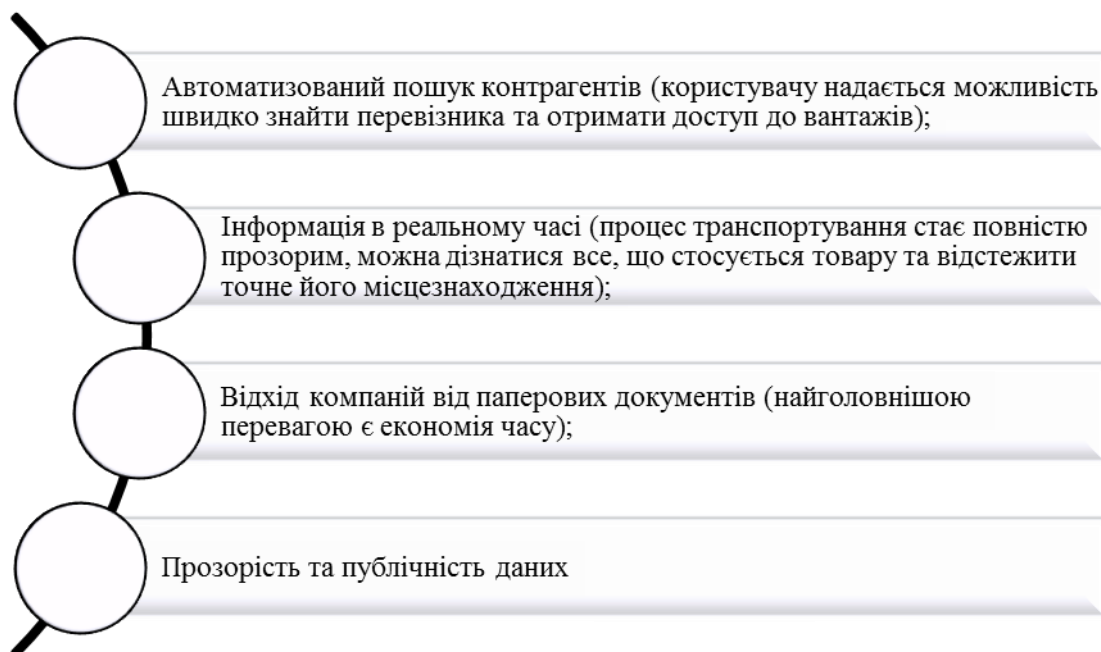

Рисунок 2 Інструменти цифровізації у логістичній діяльності

Джерело: складено авторами на основі [8]

Вважаємо, що логістична діяльність повинна максимально охоплювати нові інструменти, покращуючи якість логістичного сервісу в ринковому середовищі.

За процесом діджиталізації дійсно стоїть економічно розвинуте суспільство, про це свідчить наявність її переваг (автоматизоване ведення обліку; зберігання усіх даних і надання точної інформації суб'єктами бізнесу; відкритість та прозорість діяльності). Разом з тим, існують недоліки впровадження цифрових технологій, зокрема технологічний та людський бар'єри. Перший полягає у створенні необхідної інфраструктури для можливості постійного використання мережі Інтернет, а людський, в свою чергу, передбачає заохочення співробітників до користування новими інструментами, небажання власників висвітлювати інформацію щодо ведення діяльності.

Висновки. Отже, діджиталізація – запорука успіху агробізнесу в сучасних ринкових умовах. Застосування цифрових технологій надає можливість суб'єктам аграрного сектору здійснювати інвентаризацію с.-г. угідь, визначати щільність ґрунту, спостерігати за гідрологічними характеристиками земель та ін. При цьому, подальших технологічних

розробок потребує тваринництво і переробна галузь, впровадження яких сприятиме зростанню експортних доходів та забезпечить створення додаткових високооплачуваних робочих місць.

Список літературних джерел:

1. Діджиталізація у сфері земельних відносин. URL: <http://surl.li/pxeu> (дата звернення: 20.10.2021 р.).
2. Агросектор і діджиталізація – вічний конфлікт чи пошук шляху. URL: <http://surl.li/aotja> (дата звернення: 31.10.2021 р.).
3. SMARTFARMING У ЦИФРАХ. URL: <https://goo.su/95Mp> (дата звернення: 02.11.2021 р.).
4. Аграрний бізнес у цифрову епоху – українські реалії. URL: <http://surl.li/aotjh> (дата звернення: 01.11.2021 р.).
5. Міністерство економіки України : офіційний сайт. URL: <http://surl.li/aovdd> (дата звернення: 02.11.2021 р.).
6. Андрушко Р., Мирончук З. Проблемні аспекти обліку та звітності фермерських господарств в умовах діджиталізації: матеріали національної науково-практичної конференції. URL: <https://goo.su/95Mr> (дата звернення: 02.11.2021 р.).
7. Руденко М. В. Вплив цифрових технологій на аграрне виробництво: Методичний аспект. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. С. 32.
8. Діджиталізація в логістиці. Чи дійсно вона має такий сильний вплив на галузь. URL: <https://goo.su/95Mt> (дата звернення 04.11.2021 р.).

K. Mikulyak, M. Ledenchuk. DIGITALIZATION OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN A MARKET ECONOMY

Abstract: *the opportunities provided by software products and technologies implemented in the activities of agricultural enterprises are studied; the advantages and disadvantages of digitalization of the agricultural sector, as well as the positive aspects of the emergence of new tools on logistics platforms.*

Key words: *digitalization, digital technologies, development, agribusiness.*

УДК: 336.1:631

ФІНАНОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

К. А. Мікуляк, аспірант, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет

Д. Є. Герасименко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: розглянуто важливість фінансової підтримки для розвитку аграрного сектору. Проаналізовано обсяги державної підтримки у 2017-2021 роках. Наведено кількісні показники державної підтримки на 2022 рік. Зазначено ТОП-10 агрокомпаній, які отримали найбільшу державну підтримку у 2017-2020 роках. Відображено нові програми підтримки суб'єктів аграрного сектору, до яких належать: державна підтримка страхування с.-г. продукції; відшкодування втрат від пошкодження посівів с.-г. культур через надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру та ін. Описано методи підтримки, які впроваджуються у межах Програми стимулювання економіки: доступні кредити, грантові програми; розширення участі малого і середнього бізнесу у державних закупівлях та ефекти від їх провадження. Також зазначено, що один з інструментів фінансування - аграрна розписка, значно розширить можливості аграріїв у залученні додаткових коштів.

Ключові слова: аграрний сектор, державна підтримка, доступні кредити, грантові кошти, державні закупівлі, фінансова підтримка.

Постановка проблеми. Фінансова підтримка підприємств аграрного сектору є одним із чинників успішного їх розвитку, оскільки здійснюється переважно через комплекс програм, кожна з яких має на меті підвищення ефективності виробництва та дохідності товаровиробника. Основною проблемою, яка заважає розвитку підприємств аграрного сектору є недостатнє фінансування разом із неможливістю формування власних фінансових ресурсів для інноваційного відтворення такого фондомісткого виробництва, як тваринництво, та переходом на менш капіталомістке рослинництво, що вимагає фінансових ресурсів для закупівлі імпоротної техніки. З огляду на стан розвитку аграрного сектору в умовах карантинних обмежень, подальших досліджень потребують питання покращення фінансового забезпечення та обґрунтування заходів підтримки агровиробників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість відомих вітчизняних і закордонних вчених вважають, що ефективного та стабільного

розвитку сільського господарства можна досягнути завдяки належному фінансуванню потреб його відтворення. З урахуванням цього, чинні методи державної підтримки аграрного сектору потребують удосконалення, адже надання дотацій та компенсацій не відповідає сучасним вимогам і не впливає на розвиток сільського господарства, підвищення ефективності господарювання, створення умов для інноваційної якості відтворення в АПК.

Питанням державної підтримки сільського господарства приділяють увагу Діброва А. Д., Коваленко О. Ю., Мельник Т. М., Алейнікова О. В., Андрусенко Г. О., Ванієва М. Р., Саблук П.Т., Хомин І.П. та ін.

Діброва А. Д., вважає, що сільськогосподарське виробництво є недостатньо послідовним й ефективним, що в підсумку не дозволяє досягти бажаних фінансово-економічних результатів розвитку галузі, а також задовольнити повною мірою запити суспільства. Зокрема, такий стан зумовлено насамперед швидкою мінливістю зовнішнього середовища, відсутністю практичного досвіду прийняття рішень у ринкових умовах господарювання, недостатнім рівнем їх наукового забезпечення і свідчить про те, що цілісної системи державного регулювання сільськогосподарського виробництва в Україні ще не сформовано [1].

Погоджуємося з думкою Саблука П.Т. та Хомина І.П., які вважають, що обсяги безповоротної бюджетної допомоги недостатні, аби вирішити проблему безбитковості в аграрному секторі, до того ж вони не виявляють відчутного впливу на його розвиток [11]. Саме тому виникає необхідність у зміні інструментів фінансування розвитку підприємств аграрного сектору в сучасних умовах ведення бізнесу.

Метою дослідження є обґрунтування методів фінансової підтримки задля забезпечення розвитку суб'єктів аграрного сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Особливістю ведення аграрного бізнесу є сезонний розрив між інвестуванням й одержанням прибутку та безперервність процесів біологічного відтворення ресурсів. Існує низка факторів, які значно впливають на кінцевий результат діяльності аграріїв,

основним з яких є неврожаї. В умовах сьогодення важливого значення набуває подолання наслідків карантинних обмежень малим та середнім бізнесом, в той час, коли великі підприємства схильні вливати та контролювати ситуацію у зовнішньому середовищі, у порівнянні з останніми, оскільки масове закриття малого та середнього бізнесу призводить до зниження рівня виробництва та ефективного розвитку аграрного сектору.

Тому для України ЄС виділено пакет підтримки малого і середнього бізнесу, де 61 млн євро передбачено для підтримки економіки, 20 млн євро – для підтримки малих і середніх підприємств, 25 млн євро – малих фермерських господарств [9], крім того, передбачено фінансування за програмою «Підтримка ЄС для розвитку сільського господарства і малих фермерських господарств в Україні» [10]. Підтримка фермерів доповнюється напрямом з органічного виробництва, також розширюється підтримка розвитку тваринництва. Ефект на який очікує держава – надання змоги розвитку малому та середньому бізнесу, зростання робочих місць, сприяння розвитку інноваційних і ефективних підприємств, що підвищать продуктивність та рентабельність праці. Важливою складовою фінансової підтримки підприємств аграрного сектору є державна, кількісні показники якої представлено у табл. 1.

Таблиця 1 Державна підтримка аграрного сектору протягом 2017-2021 рр., млн грн

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Фінансова підтримка заходів АПК, шляхом здешевлення кредитів	294,8	265,9	127,2	1200	2253
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	0	203,3	800	400	727
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладання молодих садів та ягідників та нагляд за ними	298,5	394,3	400	400	414
Державна підтримка галузі тваринництва	165,9	2400	3500	1000	3636
Фінансова підтримка сільгоспвиробників	4100	912,9	881,8	1000	957

Джерело: побудовано із застосуванням [5]

Так, кількісні показники державної підтримки у досліджуваному періоді свідчать про значну частину фінансування розвитку підприємств

аграрного сектору. У 2021 р. розміри фінансової підтримки заходів АПК, шляхом здешевлення кредитів зросли у порівнянні з базою дослідження на 1958,2 млн грн, або майже у 8 разів. У 2021 р. на державну підтримку фермерських господарств було виділено 727 млн грн, що на 327 млн грн більше у порівнянні з 2020 роком.

Активна тенденція до зростання фінансування спостерігаються в галузі тваринництва, де розмір підтримки у порівнянні з 2017 р. зріс на 3 470,1 млн грн або майже у 22 рази. Проте негативні тенденції присутні у фінансовій підтримці сільгоспвиробників, де розмір виділених коштів значно скоротився і на 2021 рік становить 957 млн грн, що на 3143 млн грн менше у порівнянні з базою дослідження. У проєкті Державного бюджету на 2022 р. на розвиток та підтримку аграрного сектору в цілому виділено 8 млрд грн, з яких 4,6 млрд грн передбачено на відшкодування вартості с.-г. техніки, здешевлення кредитів та страхових платежів. До цієї суми підтримки додаються і дотації на зрошення для с.-г. товаровиробників [15].

Державна підтримка агрокомпаній охоплює наступні сфери діяльності: вирощування зернових і олійних культур, рослинництво, птахівництво, тваринництво, свинарство, виробництво яєць, молочно-товарне виробництво та ін. (табл. 2).

Таблиця 2 ТОП-10 агрокомпаній, які отримали найбільшу державну підтримку у 2017-2020 рр., млн грн

Назва підприємства	Сфера діяльності	Розмір підтримки
Миронівський хлібопродукт	Вирощування зернових і олійних культур	2600
Укрлендфармінг	Рослинництво, птахівництво, виробництво яєць	418,0
АПК Інвест	Тваринництво, свинарство, виробництво м'яса, рослинництво	85,9
Агро Овен	Рослинництво, тваринництво	85,0
Нива Переславщини	Вирощування зернових культур, свинарство	82,7
Аграрна компанія 2004	Свинарство	81,6
Овостар Юніон	Птахівництво, виробництво яєць	78,4
Хоробор Агро	Вирощування зернових культур, молочно-товарне тваринництво	69,7
Гудвеллі Україна	Свинарство, тваринництво	68,7
Глобино	Виробництво продукції харчування	57,2

Джерело: побудовано із застосуванням [5]

Найбільший розмір державної підтримки одержали компанії «Миронівський хлібопродукт» – 2600 млн грн та «Укрлендфармінг» – 418,0 млн грн. Компанія «Глобіно» знаходиться на 10 місці із державною підтримкою у 57,2 млн грн.

У рамках реалізації Закону України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки аграріїв, Кабінетом Міністрів України прийнято постанову, яка розширює новими програмами державну підтримку с.-г. виробників на 2021 рік. Зокрема, нові механізми підтримки допоможуть розв'язувати актуальні проблеми аграріїв (посуха, високі ризики, низька оборотність коштів, низька рентабельність вирощування певних культур), а нові програми дозволять забезпечити стабільність діяльності аграріїв та збільшення виробництва, що покращить продовольчу безпеку держави та доступність товарів для кінцевого споживача [14].

До нових програм належать: державна підтримка страхування с.-г. продукції; відшкодування втрат від пошкодження посівів с.-г. культур через надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру; державна підтримка с.-г. виробників, які використовують меліоровані землі, виробників органічної с.-г. продукції, виробників картоплі, с.-г. виробників шляхом виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь (гречка) [14].

Зокрема, у межах нових програм підтримки передбачено: компенсацію втрат, які суб'єкти аграрного бізнесу понесли у 2020 р. через надзвичайні погодні умови, агрострахування; реалізацію програм, які направлені на посилення галузевого виробництва, зокрема, гречки та картоплі, для насичення внутрішнього ринку продукцією власного виробництва та стабілізації цінової ситуації в країні [14].

Органами державної влади розроблено Програму стимулювання економіки, що передбачає широкий спектр методів підтримки: доступні

кредити, грантові програми; розширення участі малого і середнього бізнесу у державних закупівлях.

Так, за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у 2020 р. було профінансовано 20 млрд грн, зокрема для підтримки розвитку підприємств аграрного сектору 11 млн грн, що становить 55 % у структурі програми фінансування [7].

Грантові кошти, виділені Єврокомісією у розмірі 50 млн євро для підтримки українських фермерів, зможуть отримати фермери, які володіють землею до 500 га. Грошові кошти видаватимуться з Фонду гарантування кредитів у сільському господарстві, але перш ніж ці кошти отримають суб'єкти аграрного бізнесу, їм необхідно розробити правильну іпотечну систему та моніторинговий механізм щодо концентрації землі [10].

Основними результатами розширення участі малого і середнього бізнесу у державних закупівлях є:

1. Інтеграція малих фермерських господарств у ланцюги вартості в сільському господарстві та отримання вигід від програм державної підтримки;
2. Покращення фінансування фермерських господарств таким чином, щоб сприяли інвестиціям та розвитку виробничого потенціалу.

Альтернативним механізмом реалізації програми є надання грантів, метою яких є досягнення поставлених задач та можливість інвестувати в техніку, обладнання та інфраструктуру, мати можливість впроваджувати нові технології та с.-г. практики, отримати доступ до покращеної підтримки бізнесу, освітньо-консультативних послуг у сільському господарстві та банківських послуг, у тому числі для придбання земель с.-г. призначення [12].

Розширення участі малого і середнього бізнесу у державних закупівлях здійснюється шляхом створення онлайн-платформ, що дозволяють вигідно працювати у публічних закупівлях. Перевагами даних онлайн-платформ є:

великий ринок збуту; швидкість та зручність; географічна незалежність; відсутність витрат на рекламу та маркетинг; боротьба з корупцією [12].

Разом із тим, за підтримки Міжнародної фінансової корпорації (IFC) в партнерстві зі Швейцарською Конфедерацією відбувся офіційний запуск проєкту «Розвиток доступу аграрного сектору України до ринків капіталу», реалізація якого планується у 2021-2024 роках.

Також очікується прийняття законопроєкту №2805-д, який трансформує аграрну розписку з товаророзпорядчого документа на операції з цінними паперами, що значно розширить можливості аграріїв у залученні додаткових коштів. Зокрема, вже гармонізовано Реєстр аграрних розписок з іншими державними реєстрами, що дозволить автоматично обмінюватися даними та забезпечити їхню валідність. Проєкт «Аграрні розписки в Україні», впроваджується Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) в партнерстві зі Швейцарською Конфедерацією та спрямований на впровадження аграрних розписок в Україні.

Завдяки спільним зусиллям державного, громадського та приватного секторів, аграрні розписки стали одним з найбільш поширених та найзручніших інструментів фінансування в сільському господарстві. Так, розписки вже допомогли с.-г. виробникам отримати фінансування, проте в період глобальних кліматичних змін та враховуючи невпинний розвиток аграрного сектору, виникає необхідність забезпечити фермерів широким спектром інструментів для залучення додаткового фінансування.

Висновки. Фінансова підтримка відіграє важливу роль для розвитку суб'єктів аграрного сектору, особливо в умовах карантинних обмежень, які призвели до значних втрат як з боку виробника, так постачальника й споживача продукції. Наразі, крім основних програм фінансової підтримки суб'єктів аграрного сектору, фінансування передбачається й на нові програми, серед яких: державна підтримка страхування с.-г. продукції; відшкодування втрат від пошкодження посівів с.-г. культур через

надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру; державна підтримка с.-г. виробників, які використовують меліоровані землі та ін.

Програма стимулювання економіки передбачає широкий спектр методів підтримки: доступні кредити (дозволяють фермерам спрямувати кошти на розвиток аграрного потенціалу та збільшення виробництва продукції), грантові програми (сприяють досягненню поставлених задач та можливість інвестувати); розширення участі малого і середнього бізнесу у державних закупівлях (інтеграція малих фермерських господарств у ланцюги вартості в сільському господарстві та отримання вигід від програм державної підтримки; покращення фінансування фермерських господарств таким чином, щоб сприяли інвестиціям та розвитку виробничого потенціалу). Ще одним інструментом фінансування є аграрна розписка, яка значно розширить можливості аграріїв у залученні додаткових коштів.

Разом з тим окреслене питання складне, аби вважати, що для розвитку аграрного сектору достатньо наявних методів підтримки. Звідси, подальші дослідження повинні спрямовуватися на пошук нових інструментів фінансування.

Список літературних джерел:

1. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва. *Автореферат*. 2009. С. 3-4.
2. Коваленко О. Ю. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 04.10.2021).
3. Мельник Т. М., Головачова О. С. Оцінка державної підтримки аграрного сектору України. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. №3. С. 182. URL : <https://mmi.fem.sumdu.edu.ua> (дата звернення: 04.10.2021).
4. Аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk> (дата звернення: 05.10.2021).
5. Аналітичний портал. Слово і Діло. URL: <https://inlnk.ru/G6m04> (дата звернення: 02.10.2021).
6. Гальцова О.Л. Сучасний стан експортного потенціалу АПК України. *Економіка та держава*. 2014. № 3. С. 12-17.
7. Міністерство економіки України: офіційний сайт. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=19ab0df9-c72b-4fbf-b71e->

6cf906730ae9&title=Derzhpidtrimka2020-Blizko323-MlnGrn (дата звернення: 02.10.2021).

8. Інформаційно-аналітичні матеріали. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 04.02.2021).

9. Сайт Кабінету Міністрів України. 190 мільйонів євро від ЄС підтримають систему охорони здоров'я, малий та середній бізнес і найбільш вразливі групи населення. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news> (дата звернення: 02.10.2021).

10. Угода між Урядом України та Європейською Комісією про фінансування заходу «Підтримка ЄС для розвитку сільського господарства та малих фермерських господарств в Україні» від 28.01.2020 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document> (дата звернення: 03.10.2021).

11. Саблук П. Т., Хомин І. П. Розвиток аграрного сектору України: фінансовий аспект. *Економіка АПК*. 2020. №8. С. 45-51.

12. Сайт [Zakupki.education](https://education.zakupki.prom.ua/zagalni-vidomosti-pro-ru). URL: <https://education.zakupki.prom.ua/zagalni-vidomosti-pro-ru> (дата звернення: 05.10.2021).

13. Огляд реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року. URL: <https://www.me.gov.ua/files> (дата звернення: 05.10.2021).

14. Уряд розширив державну підтримку аграріїв на 2021 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-rozshiriv-derzhavnu-pidtrimku-agrariyiv-na-2021-rik-minekonomiki> (дата звернення: 08.10.2021).

15. Аграрії отримали з бюджету 1,5 млрд грн дотацій за 2021 рік. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/909-agrariyi-otrimali-z-byudjetu-15-mlrd-grn-dotatsiy-za-2021-rik> (дата звернення: 08.10.2021).

16. Сіренко Н. М., Мікуляк К. А. Фінансові механізми розвитку аграрного сектора у ринковому середовищі. *Modern Economics*. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/12-2018/sirenko.pdf>.

D. Herasymenko, K. Mikulyak. FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR IN MODERN CONDITIONS

Abstract: the importance of financial support for the development of the agricultural sector is considered. The volumes of state support in 2017-2021 are analyzed. Quantitative indicators of state support for 2022 are given. The TOP-10 agricultural companies that received the largest state support in 2017-2020 are listed. New support programs for agricultural sector entities are reflected, which include: state support for agricultural insurance products; compensation for losses from damage to crops due to emergencies of man-made and natural nature, etc. Describes the methods of support implemented within the Economic Incentive Program: available loans, grant programs; expanding the participation of small and medium-sized businesses in public procurement and the effects of their implementation. It is also noted that one of the funding instruments - agricultural receipts, will significantly expand the opportunities for farmers to attract additional funds.

Key words: *agricultural sector, state support, available loans, grant funds, public procurement, financial support.*

УДК: 336.71

СУТНІСТЬ ТА РОЗВИТОК КРЕДИТУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

А. В. Дідюк, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,

Анотація: У статті розглядаються: еволюція кредиту як форми економічних відносин; теорії виникнення, принципи та функції кредиту; трактування природи кредиту як економічної категорії. Визначено особливості та відмінність тлумачень сутності кредиту. Наведено характеристики видів кредиту, способи, джерела та умови його погашення.

Ключові слова: кредит, кредитування, кредитні відносини, кредитні операції, позичальник

Під час розвитку ринкових відносин зростає значення кредиту в економіці, як наслідок особливої актуальності набуває вивчення теорій кредиту. Вони поділяються на дві взаємопов'язані теорії, а саме: натуралістичну та капіталотворчу, головна відмінність яких полягає у трактуванні ролі банків і кредиту в економічних процесах (рис.1).

Представники натуралістичної теорії кредиту є класики політичної економії: А. Сміт, Д. Рікардо, А. Тюрго, Дж. Міль, К. Маркс, Ж. Сей, А. Маршалл. У їхніх дослідженнях базою здійснення кредитних відносин приймався процес виробництва та його своєрідність, а до об'єктів кредитування вчені відносили засоби виробництва та вартісну оцінку відтворення робочої сили [1].

Засновником капіталотворчої теорії кредиту вважають англійського економіста Дж. Ло. Результати його дослідження показують, що кредит і гроші існують у формі капіталу і багатства, а розширення кредиту в кінцевому підсумку призводить до нагромадження капіталу.

Прихильником капіталотворчої теорії кредиту є український вчений М. І. Туган-Барановський. Вчений наголошував на тому, що «кредит розвиває продуктивні сили країни і є великим кроком уперед у сенсі організації товарного обміну. Кредитний обмін – це таке ж удосконалення обміну, як і грошовий щодо натурального» [2. с.12].

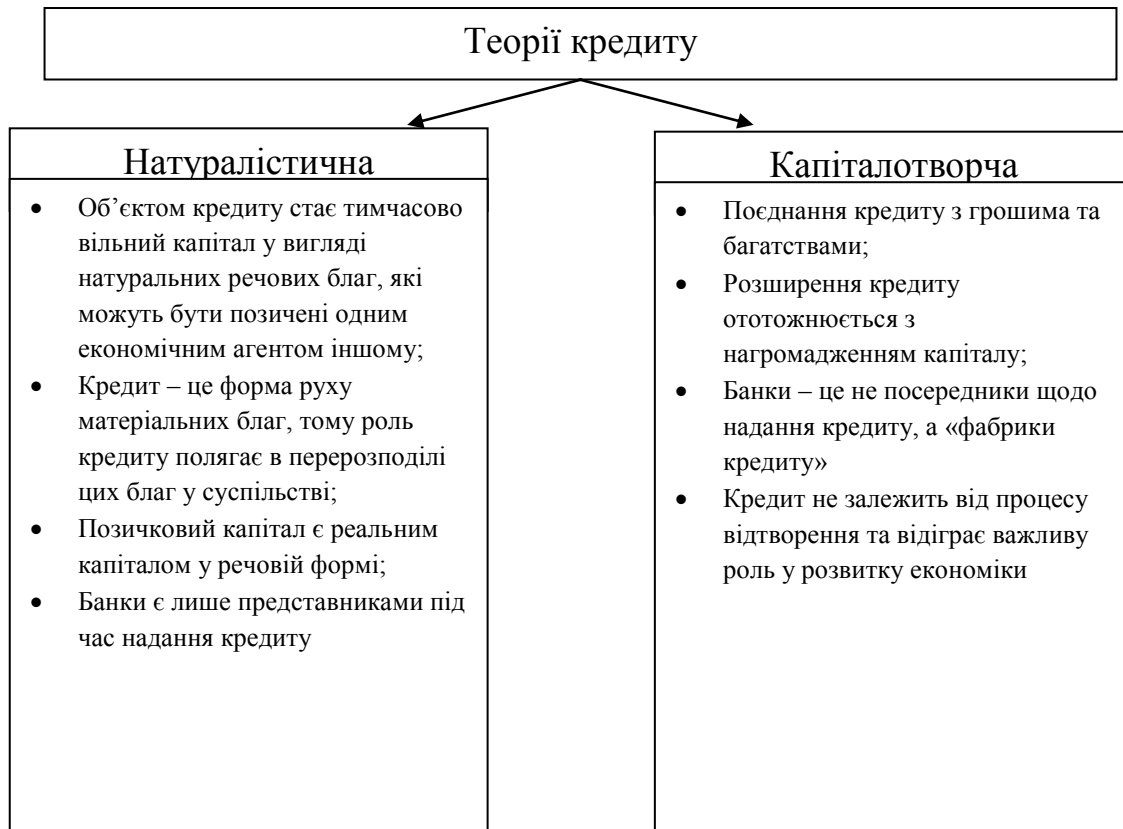

Рисунок. 1. Основні напрями натуралістичної і капіталотворчої теорій кредиту *Джерело: побудовано на основі [1]*

До основних видів забезпечення кредиту належать:

- а) застава майна, майнових прав, цінних паперів тощо;
- б) гарантії банків, підтверджені фінансами чи майном третьої особи;
- в) інші види забезпечення (поручительство, свідоцтво страхової організації) [3].

В науковій літературі більшість авторів розглядають кредит з різних точок зору (табл. 1).

Банківська система визначає основні правила кредитного процесу.

Основними принципами кредитування, яких повинні дотримуватися як позичальники, так і кредитори, є:

- платність;
- повернення;
- строковість;
- забезпеченість кредиту;
- цільовий характер.

Таблиця 1 Визначення кредиту різними авторами

№	Прізвище науковця	Характеристика кредиту
1	Івасів Б.С. [4]	Споживчий кредит – це кредит, який надається тільки в національній валюті фізичним особам-резидентам на придбання споживчих товарів та послуг і який погашається поступово.
2	Щетинін А.І. [5]	Кредит являє собою сукупність економічних відносин, що виникають між кредитором і позичальником із приводу передачі вартості (майна або грошей) у позичку на умовах повернення, терміновості й платності.
3	Савлук М.І.[6]	Кредит — це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, платності та добровільності.
4	Александрова М.М.[7]	Кредит як об'єктивну вартісну категорію, складову частину товарно-грошових відносин, а його необхідність викликана існуванням товарно-грошових відносин.

Джерело: побудовано за даними [4,5,6,7].

Сутність принципів кредитування, які відображають економічну природу кредиту наведено у таблиці 2.

Таблиця 2. Принципи кредитування

Принцип	Ознака
Платності	Позичальник повинен повернути позику кредиторів за відповідну плату за користування позичкою. В кредитному договорі прописані вимоги до позичальника: не тільки повернути кредит, а й сплатити відсотки за користування.
Повернення	Кредит має бути повернений позикодавцеві. Позичальники можуть надавати відстрочення погашення та нараховувати відсотки за будь-які послуги.
Строковість	Кредит погашається у визначений кредитором термін. Фіксується цей термін в кредитному договорі.
Забезпеченості	Кредитори мають право захищати власні інтереси та запобігати збиткам, спричиненим неспроможністю позичальника повернути борг. Метою цього принципу є зниження ризику кредитних операцій.
Цільової спрямованості кредиту	Вкладення отриманої позиченої вартості на конкретні цілі, зазначені в кредитному договорі. Не можливо використовувати позичену вартість на інші цілі, не зазначені в договорі позики.

Джерело: побудовано за даними [8].

Сутність кредиту проявляється в його функціях.

Функціями кредиту в ринковий економіці є специфічні ознаки і дії, які відрізняють кредит від інших економічних категорій.

Нами розглянуто функції кредиту (рис. 2).

Емісійна функція кредиту пов'язана з його антиципаційною властивістю (здатністю кредиту випереджати у часі процес відтворення). Перерозподільна функція передбачає перерозподіл коштів між тими, в кого вони є, і тими, кому вони потрібні. Стимулююча функція проявляється при стимулюванні найефективнішого використання позиченої вартості. Контрольна функція передбачає взаємоконтроль кредитора і позичальника щодо виконання зобов'язань під час кредитних відносин.

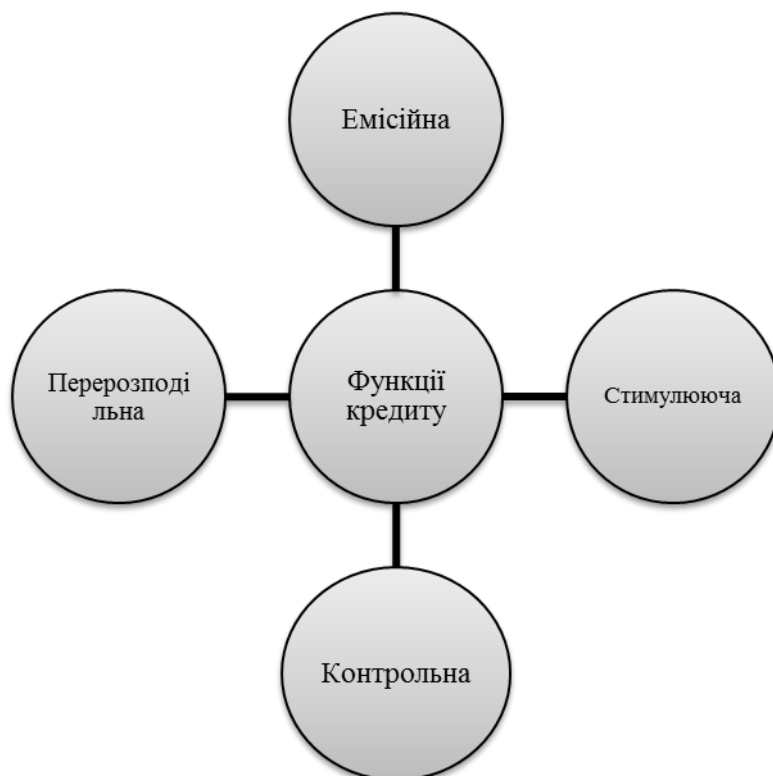

Рисунок 2. Функції кредиту
Джерело: побудовано за даними [9].

У сучасних умовах розвитку економіки України застосовуються різноманітні види кредиту. Їх характеристика наведена в таблиці 3.

Після закінчення терміну дії кредитного договору здійснюється погашення позики (повністю або частинами). Відсоток нараховується на суму непогашеного кредиту.

Таблиця 3 Види кредиту та їх характеристика

Види кредиту	Характеристика
Споживчий	Це кредит, який надається юридичній або фізичній особі на споживчі цілі. Його можуть надавати банки, небанківські кредитні організації, юридичні та фізичні особи.
Міжгосподарський (вексельний, комерційний)	Це кредит, який існує між функціональними суб'єктами господарювання. Його різновидами є: комерційний кредит, дебіторсько-кредиторська заборгованість, лізинг і тд.
Лізинговий	Кредит, який надається в товарній формі лізингодавцем лізингоодержувачу. Суб'єктами кредитних відносин виступають: у ролі кредитора – лізингодавець, позичальник – лізингоодержувач.
Іпотечний	Особливі господарські відносини передбачають надання кредитів під повну заставу нерухомості.
Банківський	Надається банками, як правило, в грошовій формі. Банки можуть виступати не тільки кредиторами, а й позичальниками.
Державний	Позичальником є переважно країна, а кредитором — сукупність кредитних відносин з юридичними чи фізичними особами. Може бути внутрішнім і зовнішнім.
Міжнародний	Це переміщення позичкового капіталу з однієї країни в іншу. Основними органами міжнародного кредитування є банки, компанії, країни, міжнародні валютно-кредитні організації.
Консорціумний	Позика, надана позичальнику банківським консорціумом для проведення великої операції в національній або іноземній валюті.

Джерело: побудовано за даними сайту: [10]

Способи погашення кредиту можуть бути:

- до вимоги;
- зі своєчасним погашенням;
- з довгостроковим погашенням.

За характером погашення кредити поділяються на такі види:

- дисконтні;
- кредити з поступовим погашенням (щомісячно, щоквартально, піврічно, щорічно);

- позика одноразового погашення після закінчення терміну кредиту, тобто підприємство одночасно сплачує банку основну суму боргу та нараховані відсотки;
- амортизація (сплата основної суми та відсотків рівними частинами);
- можуть бути й інші способи погашення, зазначені в кредитному договорі (наприклад, надання компанії пільгового періоду, тобто відстрочка погашення).

На відміну від традиційних кредитів надання дисконтних позик передбачає збереження відсотків (знижок) за кредитом протягом періоду видачі кредиту.

У разі заборгованості за кредитом спочатку погашаються заборгованості по відсотках за позичкою, а потім – заборгованість за тілом кредиту.

За «амортизаційного» погашення основну суму кредиту підприємства сплачують поступово: регулярні рівні виплати, включаючи відповідні частини основної суми та відсотків. Разом з останнім внеском погашають залишкову суму кредиту.

Погашення рівними частинами означає, що кожен наступний платіж менший за попередній, оскільки з часом виплати відсотків будуть зменшуватися.

Інші способи погашення кредиту:

- процедура погашення може бути пов'язана з доходом кредитної події (погашення переривається, тобто є пільговий період, а регулярне погашення здійснюється лише тоді, коли проєкт починає приносити дохід);
- розстрочка погашення основної суми кредиту є нерегулярною та в різних розмірах.

Джерелом погашення кредиту, отриманого підприємством, можуть бути: дохід від реалізації продукції, який підприємство отримує під час реалізації кредитного проєкту; дохід від реалізації власної продукції, що не пов'язана з кредитним проєктом; та інші фонди господарської діяльності.

Умови погашення кредиту визначаються під час підписання підприємницького договору з банківською установою, в основному виходячи з: цільового напрямку кредиту; суми та терміну кредиту; порядку і часу отримання коштів позичальником; сезонного та періодичного виробництва; платоспроможності; циклічності виробництва; рівня матеріального забезпечення підприємства та його надійності тощо [11].

Отже, кредит- це економічні відносини між учасниками кредитних відносин (кредитором і позичальником) з приводу передачі в користування позиченої вартості (як в грошовій, так і в товарній формах) на умовах платності, поверненості, строковості, забезпеченості і цільового характеру використання. Кредит як економічна категорія знаходиться у стані постійного розвитку і вдосконалення.

Література

1. Шумпетер Й. Теорія економічного аналізу: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу (пер. з англ. В. Старка). Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.
2. Миськів Г. Функціонування та розвиток кредитного ринку України: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2015. 360 с.
3. Кредитне забезпечення. URL: <https://buklib.net/books/25003> (дата звернення: 28.11.2021)
4. Івасів Б.С. Гроші та кредит: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2008. 528 с
5. Щетинін А. І. Гроші та кредит: Видання 4-те, перероблене та доповнене. К.: Центр учбової літератури, 2010. 440с.
6. Савлук М.І. Гроші та кредит : підручник за наук. ред. М. І. Савлука. 6-те вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2011. 589 с.
7. Михайловська І. М., Ларіонова К. Л. Гроші та кредит. Практикум : навч. посібник. Львів : Новий світ-2000, 2008. 312 с.

8. Принципи кредитування. URL: https://pidru4niki.com/1334020364241/finansi/printsipi_kredituvannya (дата звернення:25.11.2021)
9. Функції кредиту. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-7955.html> (дата звернення:26.11.2021)
10. Форми та види кредиту. URL: https://pidru4niki.com/1047040652581/finansi/formi_vidi_kreditu (дата звернення:26.11.2021)
11. Способи погашення кредиту. URL: <https://buklib.net/books/35129/> (дата звернення:28.11.2021)

Науковий керівник – Бурковська А. В., канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування МНАУ

ВАЖЛИВІСТЬ САНАЦІЙНОГО АУДИТУ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ САНАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

А. А. Лісова,
здобувач вищої освіти Миколаївського
національного аграрного університету,
академічної групи Ф 6/1

Анотація: У статті наведено суть поняття санаційного аудиту та санаційної спроможності підприємства. Досліджено різницю між звичайним аудитом та санаційним. Проаналізовані етапи санаційного аудиту, їх роль та дії на кожному із них. З'ясовані умови санаційної спроможності підприємств. Виділено основні передумови до проведення санаційного аудиту. Виділено умови, на які потрібно звернути особливо увагу та використати при формуванні цілей основної діяльності. Виявлено пріоритет, на який опирається аудитор при перевірці об'єкта. Сформульована мета санаційної діяльності та її вагомість при рішенні необхідності даної перевірки. Доведена важливість санаційного аудиту в умовах прогресивного розвитку та інноваційного прогресу. Показано як саме впливають зміни при дотриманні рекомендацій аудитора.

Ключові слова: санаційний аудит, санаційна спроможність, виробничий та кадровий потенціал, прогресивний розвиток, фінансово-господарська діяльність, інноваційність.

Підприємницьку діяльність потрібно розглядати як одну сучасну систему, так як сучасність дає можливість адаптуватись до середовища існування, а системність формує межі та діючий механізм. Структурні

елементи повинні бути підвладні та систематизовані, щоб всі його ресурси направлялись за призначенням. Це є важливим пунктом, щоб не відходити від стандартів завдяки яким, при їх дотриманні, і досягається успіх та унеможливаються негативні процеси.

Підприємства діють на підставі законодавства країни, в якій ведуть свою діяльність. Їх обов'язком є дотримання всіх правил та норм зазначених у відповідних документах. Крім того кожна країна бере на себе контроль за функціонуванням та виробленням продукту кожним з її підприємств. Таким чином, досягається аргументована система, за якої можна провадити дії, що сприяють економічному розвитку.

Як зазначає Терещенко О.О., «санаційний аудит можна розглядати як один з інструментів зменшення до певного рівня інформаційного ризику для інвесторів, кредиторів та інших осіб, які мають намір узяти участь у фінансовій санації підприємства» [3].

Відповідно до економічної суті, санаційний аудит можна визначити як експертизу публічної бухгалтерської та фінансової звітності підприємства-боржника, іншої інформації щодо його реального фінансового стану та можливостей подолання кризи діяльності, тобто санаційної спроможності підприємства, яка здійснюється на вимогу господарського суду або потенційних санаторів [1].

Розглядаючи санаційну спроможність потрібно розуміти, що це наявність у підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, фінансових, організаційно-технічних та правових можливостей, які визначають його здатність до успішного проведення санації і є одним із головних критеріїв прийняття рішення щодо санації чи ліквідації підприємства. Як зазначає Терещенко О.О., загальними умовами санаційної спроможності є наявність у підприємства ефективної санаційної концепції та потенціалу для майбутньої успішної діяльності, а саме:

а) стійких позицій на ринку та реальних можливостей збільшення обсягів реалізації;

б) конкурентних переваг;

в) виробничого та кадрового потенціалу [3].

Тобто, на відміну від звичайного аудиту санаційний аудит спрямований не на перевірку достовірності фінансово-господарської діяльності підприємства, а на розробку та реалізацію плану санації, насамперед оцінка фінансового аналізу, виявлення причин фінансових утруднень, можливостей поліпшення використання фінансових ресурсів, прискорення обороту засобів і зміцнення фінансового становища [1].

За досліджених матеріалом, пріоритетом санаційного аудиту являється все ж таки, розроблення стратегій на подальший розвиток та збільшення ефективності результатів, за яких з'являються перспективи до розширень та охоплення більших секторів.

Таким чином, підприємство може вважатись санаційно спроможним не тільки, коли його діяльність саме зараз функціонує без збитків та порушення правил, а коли є довгостроковий структурований план на подальшу діяльність, яка забезпечує покращення фінансового стану, який включає мінімізацію всіх ризиків, їх передбачення.

Серед умов санаційної спроможності особливе значення надаємо конкурентним перевагам, адже внутрішній ринок товарів та послуг необмежено різноманітний, а зовнішній вбирає в себе низку критеріїв, яких необхідно дотримуватись. Якщо підприємство зможе вистояти у конкуренції та гідно себе показувати протягом певного часу, це надасть більшої стійкості на ринку та довіри до продукту чи послуги.

В сучасній тенденції протистояти конкуренції можливо завдяки інноваційній спроможності. Як наведено в статті авторів І. В. Баришевської, Ю. Г. Малишенка, К. В. Склеви, практика господарювання свідчить, що інноваційні перебудови на сучасному етапі розвитку підприємств можуть не лише забезпечити високі показники економічного розвитку, але й підвищити їх конкурентоспроможність та експортний потенціал, а також допоможуть вирішити економічні, екологічні, соціальні проблеми. Інноваційний розвиток

є невід'ємною та активною частиною всіх сфер життєдіяльності суспільства і, зокрема, підприємства як його первинної ланки. Значення інноваційного розвитку для підприємств важко переоцінити: тільки через інновації можна забезпечити конкурентоспроможність продукції як на вітчизняному, так і на світових ринках [4].

Навіть якщо продукція чи товар, не може кожного періоду прогресувати інноваційно, то для цього існує традиційна інноваційна система. Яка саме і може бути гарантом стійкого становища на ринку.

Традиційна інноваційна стратегія означає відсутність технологічних змін на підприємстві. На традиційних виробництвах закріплюються певні інноваційні форми на тривалий період їх «життєвого циклу». Дана стратегія передбачає осмислену відмову від оновлення продукції внаслідок ретельного аналізу ринкової ситуації й стану конкурентів, але не уникає власне інноваційної поведінки, оскільки пов'язана з удосконаленням форми й сервісу традиційної продукції [5].

При визначенні потреби в санаційному аудиті чи на початку санаційної процедури, необхідно детальніше розібратись, які етапи проведення включає санаційний аудит, та які результати очікувати об'єкту перевірки (рис.1).

Зображена на рисунку 1 схема дає чітке розуміння послідовності дій при санаційному аудиті та можливість виділити основні цілі. Етап 1 та 2 є загальними та більш організаційними, які мають місце при наданні всіх послуг підприємствам. Третій етап має певні особливості: здійснюється коротка оцінка бухгалтерському обліку, надаються характеристики виявленим проблемним розділам звітності, надається оцінка внутрішньому контролю за всією діяльністю, яку проводить досліджуване підприємство.

Четвертий етап включає в себе перевірку фінансових операцій за досліджуваний період, на яких умовах та за яких обставин вони були проведені. Також на цьому етапі здійснюється оцінка їх раціональності та економічних вигод, які були отримані. Треба відмітити, що на даному етапі доцільно вивчити сферу, в якій працює підприємство, та ознайомитись з

вірогідними альтернативними варіантами, які можливі до реалізації за відомих чи запланованих умов діяльності.

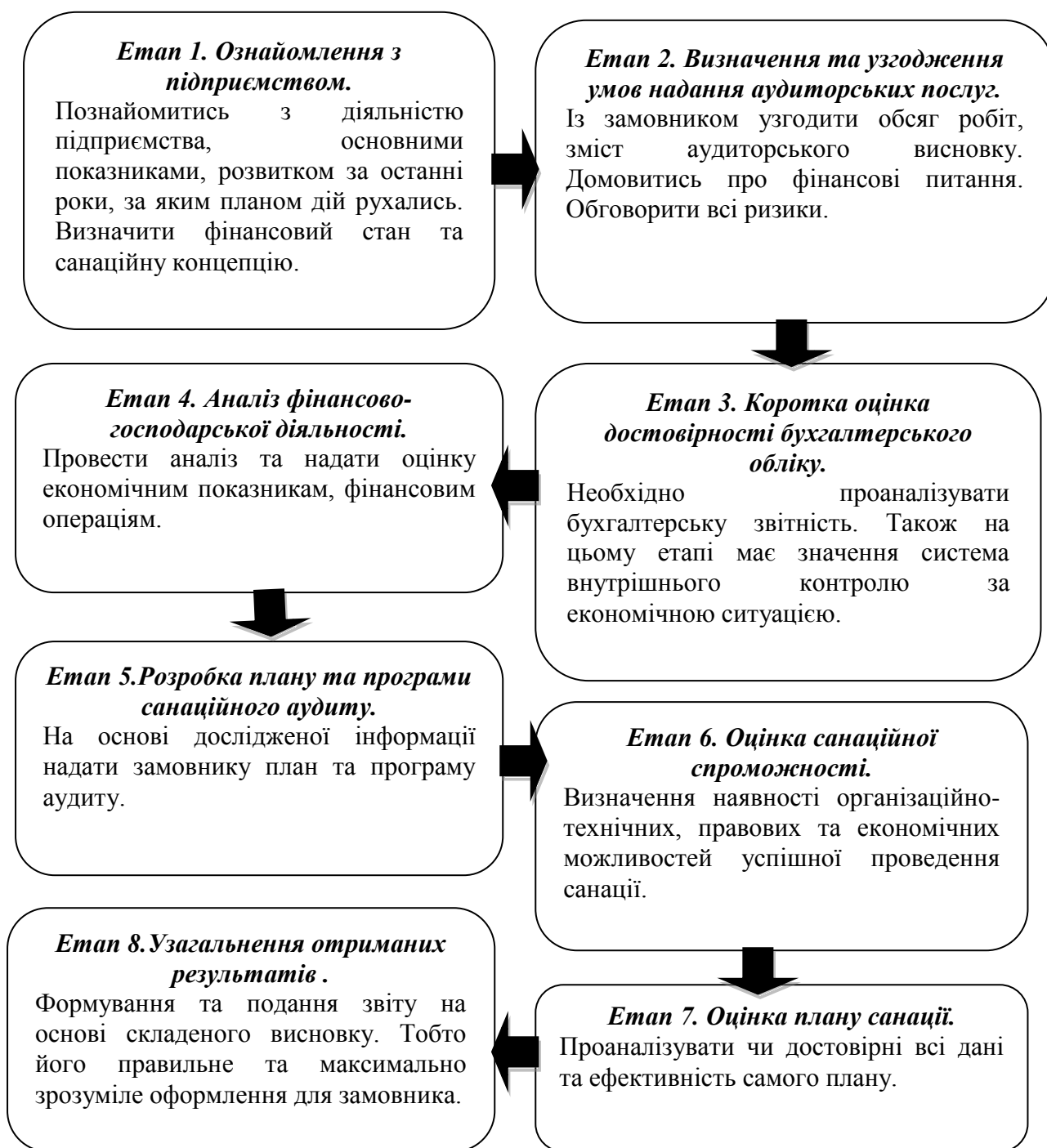

Рисунок 1- Етапи проведення санаційного аудиту.

Джерело: побудовано автором на основі [2].

На п'ятому та шостому етапі здійснюється розробка плану та його узгодження. За дослідженою інформацією потрібно зробити опис, на що буде

звертатись більш детальна увага, що є основним при санації. Саме на шостому етапі проводиться кваліфікаційна робота. Аудитор повинен отримати підтвердження наявності у суб'єкта господарювання потенціалу для майбутньої успішної діяльності, зокрема: оцінити його позиції на ринку та можливості збільшення обсягів реалізації; дослідити конкурентні переваги; з'ясувати наявність виробничого та кадрового потенціалу; розглянути можливі варіанти санаційної концепції; спрогнозувати тенденції зміни ліквідності, прибутковості та платоспроможності. Від цієї проведеної роботи залежить користь розроблених рекомендацій для замовника.

На цьому етапі аналізуються всі отримані дані, перевіряється їх коректність. Важливу роль на цьому етапі відіграє об'єктивність проведеного дослідження та оцінка часу на адаптацію до змін, що повинно знайти відображення у звіті (восьмий етап). Звіт має бути коротким, зрозумілим та обґрунтованим. На всі рекомендації повинні бути зазначені аргументовані докази з посиланнями. Саме тоді санаційний аудит може бути успішно завершений та замовник буде сам приймати рішення щодо рішучих дій згідно отриманих рекомендацій.

Метою санаційного аудиту є формування незалежного судження аудитора про наявність чи відсутність санаційної спроможності суб'єкта господарювання, дієвість і очікувану ефективність запланованих санаційних заходів. Дослідження окремих етапів санаційного аудиту та порядку його проведення в межах кожного етапу здійснюється для забезпечення розвитку теоретичного обґрунтування засад його здійснення, удосконалення організаційно-методичного забезпечення такого аудиту [2].

Отже, стає зрозумілим вагомість санаційного аудиту для кожного підприємства в умовах технічного прогресу, який за досить короткий термін набуває все більших обертів. Для прогресивного функціонування підприємствам необхідно брати в оберт всі свої ресурси та залучати нові, але для більшої ефективності необхідна незалежна оцінка експертів, що і являє собою санаційний аудит. Важливість санаційного аудиту доведена на

кожному із її етапів, так як це не лише контроль за якістю, а контроль за розвитком, який лежить в основі даної перевірки.

Література:

1. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту: Навч. посіб. URL: ukrkniga-text/27/23/ (дата звернення 01.10.2021 р.)
2. Москаль Н.В. Етапи та порядок проведення санаційного аудиту: Економіка та держава №8, 2015 URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2015/22.pdf (дата звернення 01.10.2021 р.)
3. Терещенко О. О. Терещенко О.О. Санаційний аудит – необхідна передумова фінансової санації підприємств. Вісник НБУ. – 2000. – № 5.
4. Баришевська І.В., Малишенко Ю.Г., Склева К.В. Інноваційна стратегія підприємства як джерело його конкурентних переваг URL: <https://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4915/1/baryshevskaya.pdf> (дата звернення 08.10.2021 р.)
5. Ковтун О. І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади URL: www.irbis-nbu.gov.ua (дата звернення 08.10.2021 р.)

Abstract: The article presents the essence of the concept of remediation audit and remediation capacity of the enterprise. The difference between a regular audit and a remediation audit is investigated. The stages of reorganization audit, their role and actions on each of them are analyzed. The conditions for the rehabilitation capacity of enterprises have been clarified. The main preconditions for conducting a remediation audit are highlighted. The conditions to which special attention should be paid and used in the formation of the goals of the main activity are highlighted. The priority on which the auditor relies when inspecting the object is identified. The purpose of remediation activity and its weight in the decision of necessity of the given check is formulated. The importance of reorganization audit in the conditions of progressive development and innovative progress is proved. It shows exactly how changes affect the auditor's recommendations.

Key words: reorganization audit, reorganization capacity, production and personnel potential, progressive development, financial and economic activity, innovation.

*Науковий керівник – Боднар О.А.,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївського національного аграрного університету*

УДК 336.7

Бурковська А. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

e-mail: allaburkovskaya2010@gmail.com

Недбайло І. І., здобувач вищої освіти, обліково-фінансового факультету

e-mail: nedbaylo128@gmail.com

Миколаївський національний аграрний університет

Розвиток фінансових технологій у сфері банківської діяльності

***Анотація:** Розглянуто фінансові технології в банківських установах, що діють на території України. Доведено зростання конкурентоспроможності на економічному ринку через застосування фінансових технологій як банківських установ, так і країни у цілому. Проведено SWOT-аналіз, який визначив сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, щодо користування додатком Приват 24, SWIFT-системою, застосування криптовалюти в країні. Наведено сутність, переваги та наслідки застосування в Україні китайської електронної платіжної системи Alipay.*

***Ключові слова:** фінансові технології, додаток, SWOT-аналіз, криптовалюта.*

Постановка проблеми. Проблема розвитку інноваційних технологій полягає у повній автоматизації ресурсів, які використовує людина для здійснення своєї діяльності, а також відсутність деяким особам доступу до об'єктів цифровізації залежно від вікової категорії населення. В сучасному світі використання новітніх технологій потребує все більшої уваги, оскільки їх розвиток залежить від кількості конкурентних переваг, які приносять користь людству.

У фінансовій сфері на сучасному етапі зміни ґрунтуються на відкритості та кращій орієнтованості на споживача. Крім того, в умовах поширення пандемічної хвороби COVID-19, наслідком чого є карантинні межі, актуальність використання фінансових технологій в умовах цифровізації досить сильно підвищилася.

Так, банківські установи все частіше запроваджують у своїй діяльності фінансові технології, завдяки яким швидко та зручно здійснюються

трансакційні операції на більш високому рівні (цілодобово та з будь-якої точки світу).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку фінансових технологій та їх вплив на діяльність банківської системи досліджували такі вчені: Бондаренко А. О. [7], Бондаренко Л. П. [1], Довгань Ж. М. [2], Кузьменко О. В. [3], Міщенко В. І. [5], Міщенко С. В. [5], Овчаренко В. О. [3], Політило М. П. [1], Яценко М. С. [7] та інші.

Так, Бондаренко Л. П., Політило М. П. [1] досліджували проблематику інноваційності у роботі українських банків. Основну увагу автори присвятили висвітленню питання важливості та необхідності інноваційної діяльності банківських установ для забезпечення їх ефективного функціонування на ринку банківських послуг. Світові тенденції цифрових інновацій все частіше з'являються не тільки на європейських, а й на українських ринках, що свідчить про подальші масові дослідження використання банківських технологій [1, с. 5].

Довгань Ж. М. [2, с. 158] досліджує особливості розвитку фінансових та банківських екосистем, загрози та можливості створення даних екосистем в умовах стрімкого розвитку фінансових технологій. Автором розглянуто такі основні поняття, як: «портал», «платформа» та «екосистема», які дають можливість банківській установі бути конкурентоспроможною серед інших фінансових і нефінансових організацій; а також – нові ключові завдання і навички в сфері організації екосистеми.

Кузьменко О. В., Овчаренко В. О. [3] досліджували вплив інноваційних технологій на ринок банківських послуг України. Авторами проведено структурне моделювання пріоритетних напрямків розвитку банківської системи України залежно від інвестиційних можливостей впровадження інноваційних технологій обслуговування клієнтів. За допомогою структурних рівнянь ними досліджено, що інвестиції у фінансовий і страховий ринки впливають на розвиток банківської системи як прямою дією, так і опосередкованою – через інноваційні технології банківського

обслуговування. Авторами визначено необхідність проведення адаптивного прогнозування обсягів інвестування в інноваційні технології обслуговування клієнтів [3, с. 125].

Міщенко В. І., Міщенко С. В. [5] досліджували особливості маркетингу цифрових інновацій на ринку банківських послуг. Авторами визначено, що у сучасних умовах банківські установи повинні орієнтуватися на використання цифрових фінансових технологій шляхом активного запровадження онлайн і мобільних сервісів та підвищення рівня їх технічної надійності [5, с. 78].

Яценко М. С., Бондаренко А. О. [7] досліджували актуальні питання розвитку сектору фінансових послуг із застосуванням сучасних фінансових технологій. Авторами встановлено, що одним із визначальних чинників розвитку сучасної фінансової системи є впровадження фінансових технологій та розвиток діяльності fintech-компаній [7, с. 28].

Метою дослідження є визначення переваг та недоліків використання інноваційних фінансових технологій у сфері банківської діяльності.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку глобальної економіки поширення набуває процес цифровізації в усіх аспектах бізнесу. Перехід від аналогового простору до цифрового є Концепцією розвитку цифрової економіки шляхом впровадження фінансових технологій. Платіжні системи на сьогодні являються одними з ефективних і перспективних елементів здійснення операцій щодо купівлі-продажу товарів і послуг, цінних паперів, тощо.

Наприклад, у результаті аналізу даних компанії Visa Inc (NYSE: V), можна стверджувати, що впровадження новітніх технологій, як електронних платіжних систем, позитивно вплинуло на розвиток економіки України. Адже тепер кількість користувачів електронними платіжними картками неухильно зростає, які в свою чергу сплачують певні відсотки до банку за користування послугами, а це формує зростання ВВП країни в цілому [9].

Нами встановлено, що досліджуваний банк (АТ КБ «ПриватБанк») випускає свій додаток, зручний у використанні для зайнятих осіб та в умовах

пандемії COVID-19. АТ КБ «ПриватБанк» у своїй діяльності активно використовує додаток Приват24, завдяки якому клієнти даної банківської установи можуть здійснити будь-які бажані банківські операції у віддаленому доступі, що призводить до збереження найціннішого ресурсу – часу.

Для визначення сильних, слабких сторін, загроз і можливостей користування додатком Приват24, нами проведено SWOT-аналіз (табл. 1).

Таблиця 1 - SWOT-аналіз користування додатком Приват24

Сильні сторони Strengths	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експерт на оцінка (Ео)	Вк×Ео	Слабкі сторони Weaknesses	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експерт на оцінка (Ео)	Вк×Ео
1. Простота і зручність використання для всіх верств населення певної країни, у тому числі і для людей похилого віку.	0,5	7	4,5	1. Швидке зношення комп'ютерної системи в банку	0,1	6	0,6
2. Значно менша за розміром комісія ніж в банкоматах даної банківської установи.	0,3	9	2,7	2. Наявні внутрішньо-господарські перенавантаження сервера.	0,4	8	3,2
3. Відповідальність перед клієнтами даної країни	0,2	6	1,2	3. Неможливість доступу за умов вимкнення електромережі в регіоні	0,5	10	5
Усього:			8,4	Усього:			8,8
Можливості Opportunities	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експерт на оцінка (Ео)	Вк×Ео	Загрози Threats	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експерт на оцінка (Ео)	Вк×Ео
1. Зручність здійснення банківських операцій для населення країн світу (не виходячи з дому).	0,4	10	4	1. Наявність атак зі сторони хакерів в усьому світі	0,5	10	5

2. Економія часу на здійснення операцій з будь-якої точки світу	0,4	9	3,6	2. Непередбачуване збільшення комісії залежно від країн, між якими здійснюються операції	0,3	9	2,7
3. Можливість перерахунку коштів за кордон на інший рахунок будь-якої банківської установи	0,2	8	1,6	3. Високі депозитні ризики банківських установ у всіх країнах світу	0,2	10	2
Усього:			9,2	Усього:			9,7

Джерело: складено авторами

Нами виявлено, що найбільшу сумарну загальну експертну оцінку щодо користування додатком Приват24 складає сторона «загрози» (9,7 балів). Найнебезпечнішою загрозою, яка склала 5 балів, експерти вважають атаки з боку хакерів. До сих пір розробники працюють над вирішенням цієї проблеми. Тому все частіше можна зустріти нові способи оплати не тільки картками, а й телефонами, смарт-годинниками та навіть каблучками, завдяки яким зламати систему стає все складніше, оскільки після кожної операції дані видаляються.

Наступний показник за сумарною загальною експертною оцінкою - «Можливості» (9,2 бали). Кожна інноваційна технологія веде за собою ряд можливостей для користувачів. Адже головною метою інновацій є можливості задоволення потреб користувачів. Однією з таких можливостей є «Зручність здійснення банківських операцій для населення країн світу (не виходячи з дому)», оцінка якої складає 4 бали. Можна стверджувати, що більшість населення віддає перевагу саме цьому показнику, оскільки не потрібно виходити з дому для замовлення не лише першочергових засобів для задоволення потреб (їжа, засоби особистої гігієни тощо), а й зручно користуватися фінансовими послугами.

Адже при згадці 2000-х років, перше, що спадає на думку, це величезні черги та здійснення довготривалих операцій. А у сучасних умовах будь-який

клієнт має можливість здійснювати різного роду фінансові операції в зручний час в домашніх умовах, не сплачуючи штрафи в майбутньому за прострочення термінів розрахунків.

Отже, вважаємо, що при розробці надійної системи захисту від хакерських атак, більш надмірного контролю над здійсненням комісії, гарантії і дотримання цієї гарантії з приводу повернення коштів своїм клієнтам у разі банкрутства, банківська установа стане більш надійною для зберігання власних коштів у конкурентному середовищі.

Ще одним прикладом застосування фінансових технологій в банківській сфері можна вважати систему SWIFT, яка дає можливість відправити великі суми коштів за кордон за мінімальними цінами і знімати кошти в будь-якій валюті.

У порівнянні з міжнародною системою переказу коштів, SWIFT-перекази набагато дешевші при відправленні великих сум коштів. Так, при дослідженні компанії «Простобанк Консалтинг» на 04.10.2021 р. виявлено, що відправка 100 дол. США за кордон за допомогою міжнародної системи грошових переказів з широкою мережею пунктів по всьому світу коштує 10-30 дол. США. А відправка 100 дол. США через систему SWIFT коштує 1-2,2 дол. США, в залежності від банківської установи [6].

Щоб визначити недоліки та переваги даної SWIFT-системи застосуємо SWOT-аналіз (табл. 2).

Таблиця 2 - SWOT-аналіз користування SWIFT-системою

Сильні сторони Strengths	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк×Ео	Слабкі сторони Weaknesses	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк×Ео
1. Висока швидкість перерахунку грошей в банківській установі	0,4	6	2,4	1. Наявна додаткова комісія у здійсненні внутрішньогосподарських операцій	0,4	8	3,2
2. Застосування сучасних	0,4	8	3,2	2. Збільшення тарифів щодо розрахунків	0,3	8	2,4

технологій у внутрішній діяльності держави.				по країні			
3. Контроль зі сторони держави.	0,2	7	1,4	3. Збільшення тарифів через зростання кількості національних посередників	0,3	9	2,7
Усього:			7	Усього:			8,3
Можливості Opportunities	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк×Ео	Загрози Threats	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк×Ео
1. Отримання додаткових коштів у валюті будь-якої країни	0,2	6	1,2	1. Контроль системи зі сторони хакерів з будь-якої точки світу	0,5	10	5
2. Перерахунок у будь-яку країну.	0,4	8	3,2	2. Непередбачуване збільшення комісії залежно від країн, між якими здійснюються операції	0,3	9	2,7
3. Відшкодування коштів у валюті будь-якої країни в разі зламу через хакерські атаки.	0,4	9	3,6	3. Можливість випадків шахрайства з будь-якої країни по пластикових картках.	0,2	8	1,6
Усього:			8	Усього:			9,3

Джерело: складено авторами

На основі проведених досліджень нами встановлено, що при користуванні SWIFT-системою наявні великі обсяги комісії та тарифів, при перерахунку за кордон з власника коштів можуть списуватися додаткові кошти, що не є вигідним для незахищених верств населення при переказі готівки. Також при перерахунку великих сум коштів є можливість зламу через хакерські атаки, але відшкодування коштів відбудеться швидко та без зайвої комісії, що є великим плюсом даної платіжної системи.

З розвитком фінансових технологій сучасний світ вступив в епоху «електронних грошей». Існуючі в грошовому обігу країн монети та банкноти поступово змінюються на електронні гроші, а інтернет пропонує нам безліч електронних платіжних систем, такі як: PayPal, PayCash, Mondex, VisaCash, тощо.

Так, з розвитком фінансових технологій (FinTech), на ринку з'явилася нова цифрова валюта – криптовалюта, яка стає новим платіжним засобом XXI століття.

Для майнінгу (заробітку криптовалюти, що передбачає створення блоків транзакцій) потрібно закуповувати потужне обладнання (потужні відеокарти, материнські плати, інтегральні схеми), що призведе до суттєвих витрат на електроенергію та на закупівлю самого обладнання. У випадку виходу з ладу обладнання, заміна або налагодження його практично неможливі.

Розглянемо процеси купівлі-продажу криптовалюти за 2018-2021 роки (табл. 3).

Таблиця 3 - Купівля-продаж криптовалюти в дол. США за 2018-2021 роки.

Місяць	Рік	Купівля	Продаж
Липень	2018	167 448, 0000	168 284,0000
Липень	2019	292 000,0000	294 360,0000
Липень	2020	250 277,0000	250 524,0000
Липень	2021	942 000,0000	942 600,0000

Джерело: складено авторами на основі [4]

Для наочності зобразимо процеси купівлі і продажу криптовалюти Bitcoin (BTC) в дол. США у 2018-2021 роках на рисунку 1.

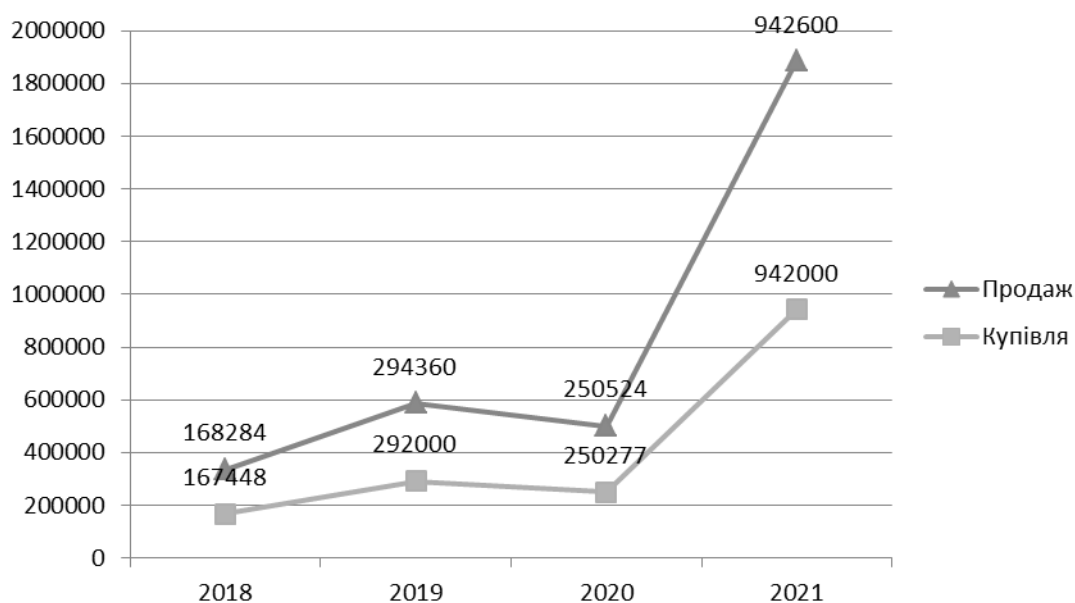

Рисунок 1 - Діаграма купівлі-продажу Bitcoin (BTC) в дол. США у 2018-2021 роках

Джерело: складено авторами на основі [4]

Аналізуючи динаміку показників купівлі й продажу криптовалюти, нами встановлено, що з кожним роком курс даної валюти зростає як при купівлі, так і при продажу. У міру зростання вартості Bitcoin, росте і кількість транзакцій, з чим сама мережа не справляється і призводить до збоїв системи.

Перевагами криптовалюти є: прозорість здійснення операцій, відсутність емісійного центру, обмеження випуску, повна анонімність, захист від інфляції і т.д. Сам факт того, що Bitcoin не можна контролювати, сильно турбує уряд, оскільки здійснювати контроль можна лише над централізованою системою. Для поглиблення дослідження проведемо SWOT-аналіз застосування криптовалюти в країні (табл. 4).

Таблиця 4 - SWOT-аналіз застосування криптовалюти в країні

Сильні сторони Strengths	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк×Ео	Слабкі сторони Weaknesses	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк×Ео
1. Прозорість здійснення операцій в країні	0,5	8	4,5	1. Великі витрати на закупівлю	0,5	9	4,5

				обладнання і оплату електроенергії при майнінгу в країні			
2. Захист від інфляції в країні	0,3	7	2,1	2. Відсутній контроль зі сторони держави.	0,3	7	2,1
3. Швидкість здійснення операцій по країні	0,2	6	1,2	3. Наявність високої комісії залежно від розвитку країни	0,2	7	1,4
Усього:			7,8	Усього:			8
Можливості Opportunities	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк×Ео	Загрози Threats	Ваговий коефіцієнт (Вк)	Експертна оцінка (Ео)	Вк×Ео
1. Заробіток з будь-якої точки світу	0,4	9	3,6	1. Глобалізація даної платіжної валюти, що замінить випуск паперових банкнот по всьому світу	0,3	6	1,8
2. Використання для здійснення платежів по всьому світу.	0,4	4	1,6	2. Відсутність відповідальності у світових системах за зникнення з електронного гаманця власника криптовалюти.	0,4	9	3,6
3. Обмін криптовалюти в електронних банківських установах будь-якої країни світу.	0,2	6	1,2	3. Ризики отримання зловмисниками доступу до акаунту з будь-якої точки світу	0,3	10	3
Усього:			6,4	Усього:			8,4

Джерело: складено авторами

На сьогодні Китай випереджає всі країни по економіці та фінансових технологіях. Більшість людей прогнозують, що Китай стане першою країною з економікою, яка позбудеться банкнот. Більшість жителів Китаю вибирають саме електронну платіжну систему Alipay. Суть Alipay полягає в тому, що

сама компанія оплачує замовлений товар покупцем, який в свою чергу платить при отриманні товару і при умові, що він задоволений. Ця концепція дає велику перевагу серед платіжних систем, порівнюючи її з Taobao, де серед покупців та продавців була взаємна недовіра, завдяки якій ніхто не здійснював купівлю-продаж, що призвело до краху системи [8].

Суть розробки Alipay полягала у створенні довіри між покупцем та продавцем. Досягнення цієї мети стало успішним, коли система вийшла за рамки звичайних платежів і поширилася на страхові продукти і послуги, створилася нова компанія Ant Financial. Вона перестала враховувати простоту інтерфейса і почала зосереджуватися на тому, як збільшити свої прибутки (чим і змінила баланс між прибутком і простотою інтерфейса).

На сьогоднішній день Alipay пришла в нашу країну і кількість користувачів України стрімко зростає.

Висновки. На сьогодні спостерігається стрімкий розвиток фінансових технологій в нашій країні. Можна зазначити, що інтенсивне впровадження фінансових технологій в Україні є одним з визначальних чинників розвитку сучасної фінансової системи країни. Розробка та впровадження онлайн додатків, веб-сайтів для здійснення банківських та фінансових операцій, такі як: перерахунок за кордон будь-яких сум коштів, купівля та продаж іноземної валюти, онлайн операції для сплати комунальних послуг та ін., що дає можливість не тільки розвинути фінансову сферу, а й зробити Україну більш конкурентною в економіці серед інших розвинених країн, що являється позитивним наслідком впровадження FinTech в економіку держави. Але з іншої сторони, фінансові технології також несуть і загрози, такі як: хакерські атаки, збільшення надмірної комісії фінансових установ для населення, отримання зловмисниками доступу до особистого залікового запису, подолання яких наблизить економіку України до рівня економіки розвинених країн. Вважаємо, що після зниження подібних загроз до мінімального значення, Україна підніметься на вищий рівень розвитку, що призведе до підвищення курсу національної валюти відносно іноземної

шляхом розповсюдження національної валюти на території інших країн за допомогою фінансових і банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Л. П., Політило М. П. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування банківського ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. № 3. 2018. С. 5.
2. Довгань Ж. М. Розвиток банківських екосистем: ризики і перспективи. *Інноваційна економіка*. №5-6 [80] науково-виробничий журнал. 2019. С. 158.
3. Кузьменко О. В., Овчаренко В. О. Оцінювання впливу інноваційних технологій на ринок банківських послуг України. *Бізнесінформ*. № 2. 2018. С. 125.
4. Курс біткоіна згідно долара США. URL : <https://charts.finance.ua/ru/currency/bitcoin/-/1/btc> (дата звернення 12.12.2021)
5. Міщенко В. І., Міщенко С. В. Маркетинг цифрових інновацій на ринку банківських послуг. *Фінансовий простір*. № 1 (29).. 2018. С. 78.
6. Тонкості переводов через систему SWIFT. URL : https://www.prostobank.ua/denezhnye_perevody/stati/tonkosti_perevodov_cherez_sistemu_swift#2 (дата звернення 12.12.2021)
7. Яценко М. С., Бондаренко А. О. Актуальні питання розвитку сектору фінансових послуг із застосуванням сучасних фінансових технологій. *Економіка та підприємництво*. № 2 (107). 2019. С. 28.
8. Кейт Щеглова. Разумная экосистема. *Future*. С. 6-7.
9. Visa Inc и Mastercard Incorporated: баланс технологических возможностей и рисков. URL : <https://www.moody.com/credit-ratings/Visa-Inc-credit-rating-820711779> (дата звернення 12.12.2021)

А. В. Бурковская, И. И. Недбайло. Развитие FinTech в банковской сфере в условиях цифровизации. Воздействие финансовых технологий на сферу банковской деятельности.

Аннотация: Рассмотрена деятельность финансовых технологий, которые действуют на территории Украины и делают её конкурентоспособной на экономическом рынке. Проведен анализ деятельности FinTech с помощью SWOT-анализа, который определил возможности, угрозы, слабые и сильные стороны как населения, так и страны в целом.

Ключевые слова: финансовые технологии, приложение, SWOT-анализ, криптовалюта.

A. V. Burkovskaya, I. I. Nedbaylo. FinTech development in the banking sector in the context of digitalization. The impact of financial technology on the banking sector.

Abstract: The article considers the activity of financial technologies operating on the territory of Ukraine and making it competitive in the economic market. An analysis of FinTech activities was carried out using a SWOT analysis, which identified the opportunities, threats, weaknesses and strengths of both the population and the country as a whole.

Keywords: financial technology, application, SWOT analysis, cryptocurrency.

УДК - 34:004(477)

**ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ: СОЦІАЛЬНА ТА ЦИФРОВА
ТРАНСФОРМАЦІЯ**

*К. С. Каземірчик., студентка групи Ф 4/1, kate.kazemirchik@gmail.com
Науковий керівник – к.е.н., доцент І. В. Барішевська
Миколаївський національний аграрний університет*

Розглянуто сучасний стан фінансових технологій домогосподарств в Україні; розкрито поєднання цифрових фінансових технологій з соціальною функцією держави; визначено необхідність і значення підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Ключові слова: цифрові платформи, державні цифрові програми, фінансова грамотність населення, захист цифрових фінансів, фінансові технології домогосподарств.

Постановка проблеми. В сучасних умовах економіки України важливим питанням соціального і економічного характеру є забезпечення доступу населення України до фінансових цифрових програм, формування користувацьких навичок та підвищення рівня цифрової та фінансової грамотності. Особливого значення проблема набула саме зараз, адже зростає кількість фінансових програм (як державних, так і недержавних), націлених на підвищення ефективності і скорочення часових витрат на виконання певних фінансових процедур населенням та стрімкий перехід до надання онлайн-послуг соціального характеру державними установами. Крім того інформаційно-комунікаційні технології мають великий вплив на соціальне життя населення, тож цифрові фінансові програми виконують важливу соціальну функцію держави.

Цифровізація фінансового сектору в Україні з залученням державних соціальних програм є дуже важливою, адже це послаблює корупційну складову

соціального сектору бюджету і полегшує формування архівного та статистичного матеріалу. Ґрунтовного вивчення і аналізу потребують й наявні цифрові програми з можливістю отримання соціальних послуг, а також прогноз очікуваних програм з залученням фінансів домогосподарств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правову базу становлення цифрових фінансів в державному секторі розглядають В. Дранник, П. Богуцький та ін. Проблеми, перспективи, сучасний стан фінансових технологій для населення в Україні досліджували такі науковці: О. Шевченко, Л. Рудич. Вагомий науковий внесок зробили такі вчені: І. Шевчук, Б. Депутат дослідження яких з'ясували сучасний стан цифровізації у житті громадян. Дослідження у галузі цифрових соціальних програм має можливість проводити безпосередньо створювач цих програм - в Україні цю функцію виконує Міністерство цифрових фінансів. Також великі статистичні дослідження у цифровому секторі проводять така міжнародні дослідницькі організації European commission (DESI), Finanso.se Digital Payments in Europe та українська Інтернет Асоціація України. У зв'язку з динамічним розвитком і появою нових цифрових програм тематика потребує глибшого дослідження.

Постановка завдання. Вивчення сучасного стану цифровізації державних фінансових соціальних програм, визначення значення розвитку інформаційних технологій, які застосовуються у домогосподарствах, аналіз вже отриманих і запланованих результатів від введення повної цифровізації у частині бюджету на соціальні програми, заходи, оцінка інтернет-готовності населення до введення цих програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові цифрові програми регулюються законодавством України. Основним правовим документом у регулюванні є розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 року «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» [1]. Стратегія розроблена з метою підвищення ефективності соціального захисту населення. Планується створення Єдиного соціального реєстру, який допоможе акумулювати всю інформацію про громадян, які отримують

соціальні фінансові послуги [2]. Повномасштабна українська цифровізація державних послуг для суспільства розпочинається із схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України, підписаною у 2018 році [3,4]. Національний банк України розробив Стратегію розвитку фінтеху до 2025 року, яка спирається на досвід 30 провідних фінтех-екосистем світу [5].

Окрім того, державним органам необхідно вдосконалювати нормативно-правові засади, на яких функціонують цифрові платформи та звернути особливу увагу на захищеність даних громадян і створених реєстрів через високий рівень кіберзлочинності і забезпечення національних інтересів України в інформаційній сфері [6].

На основі проведених досліджень з'ясовано, що необхідність використання фінансових цифрових програм у соціальній сфері зумовлена глобалізаційними процесами у світі та неминучими змінами у всіх сферах економіки, а цифрові технології сприяють збільшенню прозорості, вирішення низки соціальних проблем і забезпечує високу якість наданих послуг фінансового характеру [7]. Трансформація соціальної сфери наразі є одним з головних пріоритетів держави. За останні п'ять років все більшого значення набуває взаємодія державних органів з населенням у режимі онлайн. В останній рік, у зв'язку з поширенням COVID-19 спостерігається впровадження цифрових технологій в усі сфери життя.

Варто відмітити, що інфраструктура, на якій функціонують цифрові програми (зокрема створені і для населення державою) в Україні не розвинена на достатньому рівні, проте інструменти і створені на них фінансові цифрові моделі відповідають умовам сучасності. Так, в Україні наявні зручні цифрові програми, які мають великий функціонал і обширену базу даних (наприклад цифрова платформа ДІЯ - поки що несе соціальний характер для користувачів, проте надалі планується і включати і фінансові послуги для населення; електронний банкінг - населення може скористатись Е-банкінгом і швидко задовольнити свої фінансові потреби, як у приватних банківських установах, так і у державних; створення програм Dozorro, Prozorro, VIProzorro та інших

дозволяє слідкувати за процедурою державних закупівель будь-якому користувачу, тощо).

Через впроваджену програму «Держава у смартфоні» Україна вже станом на 2021 рік отримує економічний ефект у розмірі 3,64 млрд грн щорічно та антикорупційний ефект - 2,05 млрд грн на рік. Надалі з розширенням ДДІ ефект також буде збільшуватись [4].

Повертаючись до цифрової інфраструктури, необхідно зазначити, що:

1. В Україні недостатній рівень покриття території широкосмуговим доступом до Інтернету (близько 60% території).
2. Відбувається покращення інфраструктури електронної ідентифікації (приклад- створення ЕЦП).
3. Спостерігаються так звані «цифрові розриви» - неможливість доступу до створених цифрових платформ деяких категорій громадян [8].

Аспект цифрового розриву на нашу думку є найвагоміший наразі, адже за результатами досліджень Інтернет асоціації України користувачі з високим рівнем доходу присутні в інтернеті на 100%, тоді як користувачі з низьким доходом - на 39 відсотків [10].

Україна перейшла від новачка у сфері інформаційно-комунікаційних технологій до центру створення та експорту послуг згідно з дослідженням [14], тому в Україні необхідно провести оцінку процесів цифровізації. З метою полегшення процедур оцінювання та забезпечення співставлення даних в ЄС був розроблений спеціальний Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI, Digital Economy and Society Index).

Індекси DESI розраховані по окремим категоріям, в тому числі там і наявні державні цифрові послуги та фінансова цифровізація, тож результати даного дослідження є очікуваним і на основі даних можна надалі робити прогнози цифровізації. Поки що жодного дослідження DESI не було проведено в Україні, у зв'язку із малим об'ємом даних для опрацювання. На сайті Міністерства цифрової трансформації України зазначено, що наразі ведеться тісна співпраця із розробниками DESI. Державна служба статистики України

наразі збирає дані для DESI, проте не публікує їх у своїх статистичних збірниках [9].

На основі опублікованих даних широкого доступу узагальнимо сучасний стан доступу населення до цифрових послуг:

1. 63% населення у 2021 році регулярно користуються Інтернетом. Загальна частка інтернет-користувачів зазначена на рис.1.

2. ІТ-галузь становить 4% від ВВП (до 2025 року планується збільшити до 10% ВВП[5].

3. 45% дорослих мають смартфони.

4. 70% території України мають покриття мережами 3G [13].

5. У 2021 році постійні користувачі мережею Інтернет становлять 32 млн осіб, що порівнянні з роком більше

в 2020 на 2 млн.

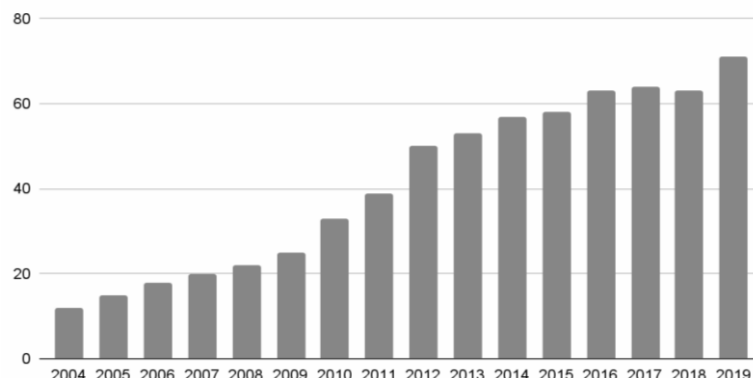

Рисунок 1 - Динаміка зміни частки інтернет-аудиторії серед населення України

Джерело: представлено авторами на основі дослідження[10]

У 2021 році Міністерство цифрової трансформації України створило освітній курс на «Дія. Цифрова освіта», «Безбар'ерна грамотність», пройшовши який однозначно фінансова цифрова грамотність населення буде відповідати мінімальним вимогам для використання державних цифрових програм [11].

Стратегічним напрямом держава виділяє фінансову інклюзію. Згідно із Стратегією розвитку фінансового сектору до 2025 року планується стимулювання платіжної інфраструктури, адже наразі здійснення безготівкових розрахунків не становить планової частки НБУ, проте у 2020 році Порівняно з 2019 роком кількість зазначених операцій зросла на 24,5%, що безумовно є позитивним показником. Також НБУ разом із Міністерством цифрової трансформації вживає заходи для підвищення рівня цифрової грамотності населення, а саме: проводить інформаційно-освітні заходи та розробляє рамки компетентностей з фінансової грамотності [5]. Цифровий розрив - це не спроможність деяких категорій населення у зв'язку із фінансовими можливостями, цифровою грамотністю і власними переконаннями використовувати фінансові цифрові продукти. Так, цифровий розрив в Україні спостерігається не тільки у розрізі вікового та соціального поділу, а ще й між містом і селом - розрив близько 30 відсотків [12].

У сфері електронного уряду «держава у смартфоні» наразі стверджується, що низький рівень автоматизації та цифровізації державних послуг відбувається через слабку мотивацію державних установ (вони не бачать максимальної вигоди від тотальної цифровізації їх послуг), проте даний тезис вважаємо спірним, адже автоматизація все таки відбувається, проте не за ініціативою державних установ, а переважно за ініціативою Міністерства цифрової трансформації[8]. Такою ініціативою є і створення Єдиної електронної бази на основі технологій BIG DATA. Вважається, що це полегшить роботу працівників соціальної сфери, знизить рівень бюрократії, а також, заощадить час користувачу під час збору необхідних документів. Наявність автоматизованих сервісів знизить корупційну складову, а також усуне людський фактор [2].

Цифровізацію фінансових послуг в державному секторі в першу чергу підтримує НБУ. Стратегією НБУ до 2025 року визначено кілька перспективних для державного сектору економіки ніш фінтех-екосистеми, наприклад:

1. Кредитування з державною підтримкою (створення маркетплейсів з кредитування & альтернативні андеррайтингові платформи)
2. Платежі за державні послуги, перекази, тощо.
3. Іпотека та нерухомість: кредитування іпотеки на фінансових платформах, фінансове супроводження оформлення прав власності на нерухомість.
4. Страхування (цифрове страхування, цифрове державне страхування, маркетплейси перестрахування) [5].

Для державного соціального сектору важливі цифрові технології розвиваються у сфері платіжних сервісів, штучного інтелекту та біометрики.

Крім того держава виступає не тільки як споживач фінтех технологій, а ще й як стимулятор: створено Концепт платформи інноваційних фінансових рішень НБУ (регуляторна "пісочниця"). Згідно з концептом в державі розбудовується взаємодія зі стартапами, фінінклюзія для населення, держава активно і швидко реагує на появу нових перспективних технологій і намагається впроваджувати найкращі. Мета регуляторної "пісочниці" - допомогти розвитку стартап проектів, націлених на діджиталізацію. Держава бере на себе функції з консультування, перевірки гіпотез, тестування. Вважаємо перспективним впровадження етапу тестування у державних соціальних проєктах та у державних установах [8].

Висновки. Отже, наразі держава впроваджує перспективні програми для населення України. Сучасний стан інформаційних технологій у державні знаходиться на високому рівні та якщо надалі розвивати та вдосконалювати цифрові системи у державному секторі, буде досягнутий значний соціальний та економічний ефект від проведених заходів. Державна підтримка стартап-проектів, націлених на цифровізацію (зокрема і державних послуг) знаходиться на високому рівні і надалі має перспективи для розширення. Впровадження цифрової платформи ДІА стало каталізатором можливості впровадження нових цифрових фінансових послуг з максимальним наближенням держави до

населення, а розвиток програми і розширення можливостей є неминучим і матиме лише позитивний ефект як для країни, так і для користувачів програми.

Дослідивши сучасний стан фінансової інклюзії та цифрової грамотності та обізнаності населення можна узагальнити, що більша частка населення готова для впровадження новітніх фінансових цифрових програм. Проте держава планує охопити чи не усі категорії населення і залучити до своїх цифрових програм, тому впроваджує на базі Міністерства цифрової трансформації нові освітні курси, встановлює чат-боти, гідів, які допомагають населенню підвищити рівень фінансової та цифрової грамотності.

В той же час, практика застосування фінансових технологій у деяких категоріях громадян (особливо у пенсіонерів та соціально незахищених верств населення) свідчить, що цифрові програми поки що так і не отримали значного попиту, що є результатом консерватизму населення та неможливості допущення до цифрових платформ (переважно через відсутності фінансової можливості придбання цифрових інструментів). Надання доступу до цифрових послуг усіх, хто їх потребує і хоче використовувати - ще один напрям із збільшенням рівня цифрової грамотності населення.

Література:

1. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження КМУ від 28 жовтня 2020 року №1351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.12.2021).
2. В. А. Дранник Щодо цифрової трансформації соціальної сфери. Соціальна і цифрова трансформація: матеріали науково-практичної конференції Київ : Фенікс, 2020. – 82-83 с.
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>. (дата звернення: 23.12.2021).
4. Л. І Федулова. Цифрова трансформація (цифровізація) регіонів України. Аналітична записка. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/4ba4c3aee7c8cf152.pdf> (дата звернення: 23.12.2021).

5. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Розробка НБУ. Оновлення у березні 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqjdClp> (дата звернення: 21.12.2021).

6. А. В. Тарасюк. Питання кібербезпеки України та сучасному етапі розвитку глобальних інформаційних процесів. Соціальна і цифрова трансформація: матеріали науково-практичної конференції Київ : Фенікс, 2020. – 243-245 с.

7. Б. І. Шевчук, Б. Я. Депутат, Тарасенко О. Є. Цифровізація та її вплив на економіку України: Переваги, виклики, загрози й ризики. Журн. Причорноморські економічні студії. №47-2. 2019. – 173-177 с. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/47_2_2019/34.pdf(дата звернення: 21.12.2021).

8. Україна 2030Е-країна з розвинутою цифровою економікою. Стратегія Українського інституту майбутнього. 2019. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html>(дата звернення: 23.12.2021).

9. І. Ю. Єгоров. Порівняльний аналіз наявності індикаторів цифровізації в Україні та інших країнах Східного партнерства ЄС. Статистика України. 2019. № 3. URL: <file:///C:/Users/KAZIMIR/Downloads/255-Article%20Text-453-1-10-20191205.pdf>(дата звернення: 22.12.2021).

10. Українська Інтернет Асоціація України. Дослідження Opinion Software Media. 2019. URL: <https://inau.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoriyi>(дата звернення: 20.12.2021).

11. Міністерство та комітет цифрової трансформації України. Офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/bezbarerna-gramotnist-poviy-kurs-na-diya-tsifrova-osvita>(дата звернення: 24.12.2021).

12. Цифрова агенда України – 2020. Версія 1.0. ГО «ХайТек Офіс Україна». URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 23.12.2021).

13. Digital Payments in Europe to Surpass Transaction Value This Year. Сайт Finanso.se. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqjdClp> (дата звернення: 21.12.2021).

Annotation: the current state of financial technologies of households in Ukraine is considered; the combination of digital financial technologies with the social function of the state is revealed; the necessity and importance of raising the level of digital literacy of the population are determined.

Key words: digital platforms, state digital programs, financial literacy of the population, protection of digital finances, financial technologies of households.

**Науковий керівник – Баришевська І. В.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв**

УДК 336.7

ОСОБЛИВОСТІ МІКРОФІНАНСУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС

А. Партола, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

А. Семенюк, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено особливості надання мікрофінансових послуг в країнах ЄС; з'ясовано, що в різних європейських країнах серед всіх мікрофінансових послуг переважають послуги мікрокредитування; поняття мікрофінансування та мікрокредитування часто розглядаються як тотожні; встановлено, що головною метою мікрофінансування є фінансова підтримка суб'єктів з малими доходами; послуги мікрофінансування надають різні фінансові організації: МФО, банки, НФКУ, кредитні спілки та інші об'єднання. Обґрунтовано необхідність запровадження державою додаткових заходів щодо розвитку мікрофінансування в Україні.

Ключові слова: мікрофінансування, мікрофінансові послуги, мікрокредитування, мікрофінансова організація (МФО), небанківська фінансово-кредитна установа (НФКУ), банк.

Постановка проблеми. В умовах турбулентності сучасної світової економіки увагу дослідників привертає вивчення впливу мікрофінансування на економіку країн. Практика показала, що доступність фінансування населенню, взаємозв'язок мікрофінансових інститутів та домогосподарств сприяє розвитку національної економіки: знижується рівень безробіття, створюються робочі місця та напрямки діяльності. Представники найбільших наукових шкіл вивчають роль доступності фінансів населенню у вирішенні проблем бідності та економічного зростання.

Мікрофінансування загалом оцінюється експертами як одна з рушійних сил економіки. У цьому доцільно докладніше зупинитися на розгляді чинників, сприяють ефективному застосуванню мікрофінансування в країнах ЄС з метою вирішення соціальних та економічних завдань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням мікрофінансування присвячені роботи як вітчизняних (А. М. Вергун, С. М. Матвієнко, З. С. Варналія, Н. Є. Єгорова, Г. Є. Єршової, П. І. Жукова, М. Г. Лапусти, М. А. Платонової, Г. І. Хотинської, О.А. Боднар, Н.В. Кривеня та ін.), так і закордонних (П.А. Матіас Гами, Р. Е. Коррея, М. Аугусто, Ф. Дуарте та ін.) науковців. Проте вивченню європейського досвіду мікрофінансування з метою вирішення соціальних та економічних завдань в Україні приділено мало уваги.

Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження європейського досвіду мікрофінансування для застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Мікрофінансування – це система фінансової підтримки фізичних та юридичних осіб у разі несприятливої ситуації або погіршення умов життя.

Єдиного визначення мікрофінансування не існує. Він має неоднорідні характеристики та має конкретні еталонні цілі, які змінюються залежно від різних контекстів, у яких він застосовується. Мікрофінансування може бути

не тільки кредитуванням: банк може розглядати його як можливість розвинути повноцінні комерційні банківські відносини, які можуть складатися з широкого спектру банківських послуг, таких як кредитні послуги, ощадні продукти, поточні рахунки, платіжні послуги, і переказ коштів. Під мікрофінансуванням у банківській індустрії ЄС зазвичай розуміються невеликі позики («мікрокредити» або «мікропозики») та дрібні комерційні клієнти («мікросуб'єкти»). Зазвичай це асоціюється з іншими фінансовими послугами: консультативними або пов'язаними з фінансуванням [1].

Сектор мікрофінансування в Європі різноманітний. Послуги з мікрофінансування надаються різними типами установ, що діють за різними режимами регулювання. Деякі постачальники мікрофінансових послуг повністю зорієнтовані на надання позик у торгових центрах людям з низькими доходами. Для інших мікрофінансування становить лише невелику частку фінансових послуг. Крім того, деякі установи, що займаються мікрофінансуванням, не видають кредити самі, але полегшують доступ до мікрофінансування, підтримуючи клієнта в процесі подачі заявки на кредит і погашення, надаючи гарантії або пропонуючи нефінансові послуги.

Позиковий елемент мікрофінансування в багатьох випадках не відрізнити від «звичайної» корпоративної позики, хоча розміри позик знаходяться на нижньому кінці шкали. Середній розмір мікрокредитів, здається, приблизно 10-15 тис євро в старих країнах-членах ЄС («ЄС-15») і нижче в нових країнах-членах («ЄС-12»). Європейська комісія розглядає мікрокредити в ЄС як позики до 25 000 євро для ділових ініціатив і зауважила, що, як правило, середній показник становить 10 000 євро для ЄС-15 і 3800 євро для ЄС-12 [2].

Запити серед асоціацій-членів EBF визначили два широкі підходи до надання мікрофінансування приватними банками позичальникам у ЄС. Ці підходи, як правило, характеризують цілі національних ринків [2].

Поняття мікрофінансування в країнах ЄС:

1) часто поняття мікрофінансування незнайоме, але невеликі позики мікропідприємствам надають банки цієї країни. Оскільки ці позики не класифікуються як мікрофінансування, даних про них мало або взагалі немає. Вони можуть відображатися як споживчі кредити (наприклад, у випадку кредиту під заставу іпотеки, який використовується для фінансування запуску) або як корпоративне фінансування, можливо, малого та середнього підприємства (МСП). Так, наприклад, в Австрії (де такі кредити зазвичай не підкріплюються іпотекою), Люксембурзі, Польщі, Швеції та Данії. У випадку Польщі та Швеції велика частина дрібного кредитування здійснюється через канали споживчого та корпоративного кредитування відповідно. У Великобританії визначення ЄС не використовується для вимірювання розміру малого бізнесу. Усі фірми з річним оборотом £1 млн або менше визначаються як малі суб'єкти підприємництва. Тому наразі неможливо зібрати дані, які обмежуються мікрофінансуванням, як це визначено в ЄС.

2) мікрофінансування є загальноприйнятим продуктом, хоча не всі послуги мікрофінансування ідентифікуються як такі (наприклад, Італія, Німеччина та Норвегія).

Відсутність послідовного і загальноживаного визначення мікрофінансування для внутрішньої звітності банків перешкоджає збору інформації про їх діяльність. Достовірні факти та цифри щодо обсягів мікrokредитування та супутніх послуг, зокрема для ЄС в цілому, є недоступними. Тим не менш, деякі дані на рівні країни мають місце.

На деяких ринках робляться зусилля для перегляду та вдосконалення сектору мікрофінансування. Наприклад, в Італії Італійська банківська асоціація (АВІ) у 2007 році здійснила заходи, щоб «скласти карту» поточних банківських послуг. Це розширило концепцію мікрофінансування, щоб охопити фінансову інтеграцію як «набір методологій, інструментів, інноваційних практик, які, відповідно до критеріїв недорогості, сприяють фінансовому залученню людей з низькими доходами та/або тих, хто перебуває в соціально не вигідному становищі» [2]. Приклади такої практики включають послуги мікрофінансування; внутрішні практики продажу; фінансові освітні проекти та партнерство з небанківськими структурами.

АВІ та Міністерство добробуту Італії співпрацюють з різними зацікавленими сторонами, щоб надати банкам та відповідним гравцям визначення мікрофінансування, яке ґрунтується на загальному розумінні цього питання та актуальне для установ та зацікавлених сторін, які працюють у сфері мікрофінансування. Опитування, проведене АВІ, показує, що послуги мікрофінансування пропонують 69% банків.

Мікрофінансування охоплює безліч продуктів і послуг. Основними категоріями є поточні рахунки та платіжні послуги (49%), далі йдуть фінансування (31%) та ощадні послуги (20%). В Італії банки працюють разом із численними спеціалізованими МФО [2].

У Німеччині під мікрофінансуванням розуміють невеликі позики до 25 000 євро, надані банками та ощадними установами бізнес-клієнтам. Через доступність високосубсидованих кредитів на розвиток можливості банків та ощадних установ для надання мікрофінансування обмежені. Діяльність Німецького інституту мікрофінансування (DMI), спрямована на обслуговування небанківського сегменту німецького мікрофінансового ринку, на сьогодні відіграла лише незначну роль. DMI надає приблизно 300 позик щороку, середня сума за кредит становить близько 6800 євро [3].

В Австрії мікrokредити (до 30 000 євро на підприємство за календарний рік) мікро- або малим підприємствам для інвестицій та/або потреб оборотного капіталу можуть бути забезпечені 80% гарантією платежу, яку надає АВС (спеціалізований банк повністю належить австрійській державі) на користь комерційних банків, які надають мікrokредити мікро- або малим підприємствам.

У Франції Мікрофінансова обсерваторія, заснована у 2006 році Банком Франції, збирає та аналізує дані про мікрофінансування та розвиток його

практики. Його перший звіт за 2008 рік був опублікований у червні 2009 року. У цьому звіті розглядається широкий спектр учасників ринку, включаючи як приватні банки, так і державні органи. Серед небанківських установ, що надають фінанси, Oseo займає особливе місце у фінансуванні кредитів на користь започаткування бізнесу через прямі позики та гарантії, тоді як Caisse des Dépôts, яка керує Фондом соціального згуртування (FCS) від імені Держави, поряд з іншими послугами, активно надає фінансові гарантії банкам та затвердженим установам. У звіті зазначається, що втручання FCS у сфері професійного мікрокредитування становить гарантію на загальну суму 51,2 мільйона євро. Середня мікрокредитова позика професіоналам оцінюється в близько 5000 євро на термін 2-3 роки [3].

Окрім цих зрілих ринків мікрофінансування, у деяких країнах ЄС, наприклад у Нідерландах, мікрофінансування як вид бізнесу, який можна визначити, знаходиться на ранній стадії, але швидко розвивається. Тут Рада з мікрофінансування, створена у 2007 році, працює над розширенням знань та підтримкою ініціатив щодо мікрокредитування малих та початківців підприємців у Нідерландах. Завданням Ради є об'єднання державних органів, фінансових установ, експертних центрів та інших організацій, що працюють у сфері малого та початківця підприємництва та займаються мікрофінансуванням у Нідерландах. Рада також має на меті полегшити доступ і розширити знання про існуючі та нові ініціативи для малих і початківців підприємців. Нарешті, Рада має надати членам уряду консультації щодо того, як покращити впровадження політики щодо мікрокредитування малим та початківцям-підприємцям.

Міністерство економіки Нідерландів розробило проект, згідно з яким послуги з підтримки бізнесу пропонуються на місцевому рівні, але кредитними засобами керують централізовано, щоб створити більші обсяги за менших витрат. Цей проект, розпочатий у 2009 році, фінансується за допомогою державно-приватного партнерства, у якому державна субсидія в розмірі 800 000 євро доповнюється вливанням оборотного капіталу в розмірі 1,2 мільйона євро від трьох голландських банків: ING, Rabobank і Fortis. Для рефінансування кредитування міністерство Нідерландів надало безвідсоткову позику в розмірі 15 мільйонів євро.

Схожий підхід також застосовують у Польщі. Новий банк, FM Bank SA, дебютує в лютому 2010 року, пропонуючи банківські послуги, призначені для мікрофірм. Очікується, що середня вартість кредиту може досягти 20 тис. злотих. Максимальна сума кредиту, наданого конкретній мікрофірмі, становитиме 300 000 злотих. FM Bank SA спиратиметься на досвід Fundusz Mikro, мікрофінансової установи, заснованої в 1994 році Польсько-американським фондом підприємництва (PAEF) для сприяння розвитку мікропідприємств у Польщі. Міжнародна фінансова корпорація (член Групи Світового банку) є одним з акціонерів FM Bank SA. [2].

У Сполученому Королівстві, як зазначено вище, підприємства, оборот яких становить 1 мільйон фунтів стерлінгів або менше на рік, визначаються

як МСП. Вони включатимуть, але не обмежуються, мікропідприємствами. Основні банки надають послуги мікрофінансовим підприємствам, такі як поточні рахунки, депозитні рахунки та комерційні позики.

Інші джерела фінансування також доступні для мікропідприємств у Великобританії. Наприклад, фінансові установи розвитку громад (CDFI) надають фінансування підприємствам, які не мають доступу до основних фінансів.

Крім банків, послуги мікрофінансування в ЄС надають макрофінансові організації.

Загалом авторами [1, 3, 4] виявлено 345 небанківських МФО, які працюють як неурядові організації (NGO - non-governmental organization) та НБФУ (NBFI - non-banking financial institution).

Найбільша кількість МФО, крім кредитних спілок, є в Польщі (85 позичкових фондів), Італії (61 фонд та акціонерне товариство) та Великобританії (34 відповідальних фінансових постачальника, які кредитують мікробізнес) [2].

Більшість установ здійснюють весь процес кредитування, але в деяких країнах МФО надають позики через місцеві банки. Це стосується Німеччини, де 16 акредитованих установ пропонують позики в рамках схеми Mikrokreditfonds Deutschland. Позики виплачує GRENKE Bank AG, але МФО є контактною особою для клієнта протягом усього процесу кредитування та погашення.

В Італії понад 60 небанківських МФО надають соціальні та підприємницькі мікропозики безпосередньо або через банки-партнери. Існують також МФО, які пропонують лише гарантії чи нефінансові послуги клієнтам, яких обслуговують банки.

Щодо банків, то масштаби їхньої участі в мікрокредитуванні залишаються невідомими. Звичайно, клієнтами більшості комерційних банків є мікропідприємці, але масштаби кредитування мікропідприємств невідомі. Окремим сегментом банківського сектору є кооперативні банки, які вкорінені в місцевих громадах і обслуговують підприємства, мікропідприємства і фермерів (у тому числі самозайнятих). У Німеччині, Італії та Польщі кооперативні банки присутні в невеликих містах і ефективно обслуговують місцеві підприємства в міських і сільських районах.

У статті ми зосереджуємось на банках, які спеціалізуються на наданні послуг сегменту бізнесу та домогосподарствам, для яких комерційні банківські послуги недоступні. Прикладом є банки мікрофінансування, призначені для обслуговування цих цільових груп, або звичайні комерційні банки з окремими програмами чи підрозділами мікрофінансування для підтримки мікропідприємців.

Отже, постачальники макрофінансових послуг бувають усіх форм і розмірів. В результаті, на питання «Скільки постачальників макрофінансових послуг працюють у Європі» відповідати непросто.

Найбільш численними провайдерами мікропозик є кредитні спілки. Інвентаризація показала, що існує понад 2400 кредитних спілок у 13 країнах із загальним кредитним портфелем у 11 мільярдів євро [1].

Основною цільовою групою клієнтів є особи з низькими доходами, але в кількох країнах, таких як Албанія, Хорватія, Литва, Нідерланди, кредитні спілки обслуговують також мікропідприємців та фермерів.

Приватні банки є одними з основних постачальників макрофінансових послуг в Європейському Союзі (ЄС). Вони надають послуги мікрофінансування як самостійно (за власний рахунок), так і в партнерстві з іншими провайдерами, такими, як державні органи, зокрема Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), і спеціалізовані мікрофінансові організації (МФО). Зазвичай приватні банки надають мікрокредити позичальникам, які, як вважається, мають життєздатний бізнес і відносно високу ймовірність погасити борг. Інші МФО та державні органи з більшою ймовірністю нададуть послуги мікрофінансування «небанківським» позичальникам; як правило, тим фізичним особам або дуже невеликим компаніям, які не мають кредитної історії чи можливості надати належне забезпечення.

Хоча значна частина мікрофінансування, що надається банками ЄС, призначена для позичальників з низькими доходами в країнах, що розвиваються, у центрі уваги цієї статті є виключно послуги мікрофінансування, які банки ЄС надають позичальникам у межах ЄС.

Європейська банківська федерація (ЕВФ- European Banking Federation) представляє через свої асоціації-члени близько 5000 європейських банків усіх розмірів, оптових та роздрібних, місцевих та транскордонних. Тут повідомляється про характер мікрофінансових послуг, які пропонують ці банки в ЄС своїм внутрішнім клієнтам. Це вказує на проблеми розвитку ринку мікрофінансування в ЄС, особливо в період рецесії.

Наразі рецесія може пригнічувати нормальні темпи відкриття бізнесу та зменшувати попит на продукти мікропозик, але інституції ЄС зараз пропонують доповнити наявну пропозицію, намагаючись протистояти негативним наслідкам кризи. Збільшення доступності могло б стимулювати попит на такий вид послуг.

Висновки. На основі дослідження ринку мікрофінансування в ЄС можна зробити висновки про відповідну структуру на рівні ЄС для врахування різних підходів до мікрофінансування та для забезпечення здорового співіснування державного та приватного партнерства. Зроблено такі основні висновки:

- державна підтримка має бути ретельно спрямована на позичальників, які не мають можливості отримати банківські послуги, і ретельно контролюватися, щоб забезпечити збільшення фінансових можливостей тих верств населення, які в іншому випадку не отримували б вигод;

- мікрофінансування в банківській індустрії ЄС ґрунтується на іншій концепції від мікрофінансування, яке зазвичай спостерігається у країнах, що

розвиваються, і, як правило, передбачає надання невеликих позик банківським позичальникам;

- нормативно-правові акти, які регулюють мікрофінансову діяльність банків у ЄС, добре розроблені. Важливо забезпечити рівні ігрові умови між усіма постачальниками за принципом «той самий бізнес, ті самі ризики, ті самі правила»;

- успіх цього виду фінансування може бути значно покращений, якщо різні постачальники (банківські та небанківські, державні та приватні) співпрацюватимуть, обмінюються інформацією та передовою практикою;

- перспективним є надання макрофінансових послуг на доступних умовах через мережу інтернет [4];

- існує необхідність запровадження Україною додаткових заходів щодо розвитку мікрофінансування за прикладом країн ЄС, що полягає в розробці низки нормативних документів щодо підвищення відповідальності МФО України та прозорості їх діяльності, що надасть можливість реалізовувати основну мету мікрофінансування – допомога малозабезпеченим та мікропідприємствам.

Список використаних джерел

1. Pytkowska Justyna. (2021). Microfinance in Europe: Survey Report 2020 edition. URL : https://mfc.org.pl/wp-content/uploads/2021/02/survey2020_81mcpr.pdf (дата звернення: 01.02.2022).
2. Microfinance within the EU banking industry: policy and practice. European Banking Federation. 2010. URL: <http://www.ebf-fbe.eu/uploads/D1093k%20Microfinance%20EU%20banking%20industry.pdf> (дата звернення: 01.02.2022).
3. Diriker D. Microfinance in Europe: Survey Report 2016–2017. European Microfinance Network: 2018. 68 p. URL: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/Microfinance%20in%20Europe%20Survey%20Report%202016-2017_final.pdf (дата звернення: 01.02.2022).
4. Matias Gama A. P., Correia, R. E., Augusto M., Duarte, F. (2020). Online microfinance in Eastern Europe: Personal versus business loans funding. Paper EMN_Versão do autor - Estudo Geral. URL : https://eg.uc.pt/bitstream/10316/93312/1/Paper%20EMN_Vers%20C3%A3o%20do%20autor%20-%20Estudo%20Geral%20%281%29.pdf (дата звернення: 01.02.2022).
5. Боднар О. А. Вплив мікрофінансових послуг на економічний розвиток. Modern Economics. 2021. № 30(2021). С. 39-46. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-06) (дата звернення: 01.02.2022).
6. Вергун А. М., Матвієнко С. М. Роль та перспективи розвитку мікrokредитування в країнах, що розвиваються. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7660>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.2.68 (дата звернення: 01.02.2022).

A. Partola. A. Semeniuk. PECULIARITIES OF MICROFINANCING IN EU COUNTRIES

The article examines the features of microfinance services in the EU; It was found that in various European countries, microcredit services predominate among all microfinance services; the concepts of microfinance and microcredit are often considered identical; it is established

that the main purpose of microfinance is financial support of low-income entities; Microfinance services are provided by various financial institutions: MFIs, banks, NFCUs, credit unions and other associations. The necessity of introduction by the state of additional measures for the development of microfinance in Ukraine is substantiated.

Key words: *microfinance, microfinance services, microcredit, microfinance organization (MFI), non-bank financial institution (NFCU), bank.*

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування **Боднар О. А.**,
Миколаївський національний аграрний університет

**Студентський науковий вісник
обліково-фінансовий факультет
2021-2022
Випуск 1 (22). Частина I.
Економічні науки**

Технічний редактор: Федик О.І.

Комп'ютерна верстка: Федик О.І.

Загальний координатор заходу – Вишневська О.М.

Публікації розміщено за їхнім надходженням.